

Nr 153

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag
angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71),
innefattande vissa bestämmelser om elektriska anlägg-
ningar; given Stockholms slott den 9 april 1958.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

GUSTAF ADOLF

Gösta Skoglund

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det i propositionen framlagda förslaget är främst föranlett av att farliga verkningar genom induktion från kraftledningarna för särskilt hög spänning numera kan uppträda i andra elektriska anläggningar, särskilt sådana för svagström eller lågspänd starkström, även på stora avstånd från kraftledningarna. Med hänsyn härtill har de nuvarande reglerna om skyldighet att vidta och bekosta skyddsåtgärder gentemot inverkan av elektrisk ström, enligt vilka sådan skyldighet helt åvilar innehavaren av en nytillkommande anläggning, ansetts böra i viss omfattning ändras. Enligt förslaget skall det sålunda i princip ankomma på de ifrågavarande kraftledningarnas innehavare att svara för åtgärder, som erfordras för att även yngre anläggningar för svagström eller lågspänd starkström skyddas mot induk-

tion. Vidare förordas sådan ändring av reglerna om ansvar för skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning, att den som inom byggnad eller inhägnad gård lider skada av elektrisk ström från en förbrukningsanläggning för hushållsändamål o. d. får ersättning, så snart strömmen inkommit i anläggningen på ej åsyftat sätt. Dessutom föreslås en sådan jämkning av preskriptionsbestämmelserna, att därav framgår att den korta preskriptionstiden av två år icke skall gälla med avseende å sådan regresstalan mot elektrisk anläggnings innehavare, som föres av dylik anläggnings ägare eller innehavare.

FÖRSLAG

till

Lag

angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande
vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Härigenom förordnas, *dels* att 1, 4—6, 9, 11 och 14 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar¹, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i nämnda lag skall införas en ny paragraf, betecknad 17 §, av nedan angiven lydelse.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Har, för — — — ej erforderligt.

Menighet vare — — — eller vattendrag.

Ej heller — — — den föreslagna.

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt *den särskilda bestämmelsen i 91 § första stycket ävensom* i fråga om elektriska starkströmsledning *övriga* i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt, i fråga om elektriska starkströmsledningar, i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1941:958, av 4 § se SFS 1957:383 och av 14 § se SFS 1916:237.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

För skada, — — — förstnämnda anläggning.

Har skadan — — — använda densamma.

Är elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej största effektiva spänningen tvåhundra-femtio volt, räknat på det i 3 § 2 mom. a) angivna sätt, skall, ändå att anläggningen innefattar egen generator eller transformator, vad i denna paragraf är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada.

Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst tvåhundra-femtio volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

Med generator — — — dylik anläggning.

5 §.

Finnes vid elektrisk anläggnings tagande i bruk, att densamma genom inverkan å förut befintlig dylik anläggning medelst induktion eller annorledes vållar skada å denna eller hinder i dess drift, vare förstnämnda anläggnings innehavare pliktig att ofördröjligen vidtaga de anordningar eller förändringar å vare sig den ena eller den andra anläggningen, vilka erfordras till förekommande av dylik inverkan; underlåter han det, äge den andra anläggningens innehavare att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras.

1 mom. Kan elektrisk anläggning genom inverkan på redan befintlig dylik anläggning vålla skada å person eller egendom eller störning i driften, skall innehavaren av förstnämnda anläggning vidtaga erforderliga åtgärder vid denna för att förebygga sådan skada eller störning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst sexhundra volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

2 mom. Kan i fall, som avses i 1 mom., erforderligt skydd med bättre verkan eller till lägre kostnad vinnas genom åtgärd vid den anläggning som är utsatt för inverkan, ankommer det på dess innehavare att efter överenskommelse eller rättens förordnande utföra åtgärden.

Innehavaren äger, i den mån åtgärden ej är till båtnad för hans anläggning genom minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften, att av den som enligt 1 mom. är skyldig att vidtaga skyddsåtgärder njuta ersättning för utgifter vilka varit nödvändiga.

6 §.

Har elektrisk anläggning skadats eller dess drift *hindrats* genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningsskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de *anordningar*, som jämlikt 5 § på honom ankommit, eller eljest skadan eller *hindret* föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller *hinder* å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller *hindret* av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare denna anläggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

Har elektrisk anläggning skadats eller dess drift *störts* genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningsskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de *skyddsåtgärder* som jämlikt 5 § på honom ankommit eller eljest skadan eller *störningen* föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller *störning* å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller *störningen* av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare denna anläggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

Finnes vårdslöshet — — — vardera sidan.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

Har innehavare av elektrisk anläggning nödgats utgiva ersättning för skada, som orsakats genom inverkan av en medelst *överledning* från annan anläggning inkommen elektrisk ström, och var *överledningen* vållad genom vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande eller skötsel, äge den, som fått utgiva ersättningen, att av den senare anläggningens innehavare söka åter, vad han sålunda fått utgiva. Finnes sådan vårdslöshet, som nyss sagts, hava förelupit jämväl vid den förstnämnda anläggningen, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna fel, bestämma, till huru stort belopp ersättningen skall av vardera sidan slutligen gäldas. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skola båda anläggningarnas innehavare sig emellan taga del i ersättningens gäldande, såsom om de gemensamt vållat skadan; dock att i ty fall ansvarighet icke åligger innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning.

Har skada, — — — sålunda uppkommit.

11 §.

Var, som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§, skall inom två år från den dag, då skadan timade, sin talan hos domstol anhängiggöra. Försummas det, have han sin talan förlorat.

Har innehavare av elektrisk anläggning nödgats utgiva ersättning för skada, som orsakats genom inverkan av en medelst *induktion eller överledning eller eljest på ej åsyftat sätt* från annan anläggning inkommen elektrisk ström, och var *skadan* vållad genom vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande eller skötsel, äge den, som fått utgiva ersättningen, att av den senare anläggningens innehavare söka åter vad han sålunda fått utgiva. Finnes sådan vårdslöshet, som nyss sagts, hava förelupit jämväl vid den förstnämnda anläggningen, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna fel, bestämma, till huru stort belopp ersättningen skall av vardera sidan slutligen gäldas. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skola båda anläggningarnas innehavare sig emellan taga del i ersättningens gäldande, såsom om de gemensamt vållat skadan; dock att i ty fall ansvarighet icke åligger innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning.

Talan mot elektrisk anläggningsägare eller innehavare om skadestånd enligt 4 eller 6 § skall väckas inom två år från det skadan timade. Försummas det, är rätt till talan förlorad.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

14 §.

De i denna lag givna bestämmelser skola icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utgiva ersättning, då till följd av olycksfall i arbete sådan i anläggningens tjänst anställd *arbetare*, som avses i lagen om *försäkring för olycksfall i arbete*, varder dödad eller skadad.

De i denna lag givna bestämmelser skola icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utgiva ersättning, då till följd av olycksfall i arbete sådan i anläggningens tjänst anställd *arbetstagare*, som avses i lagen om *yrkesskadeförsäkring*, varder dödad eller skadad.

17 §.

Beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat gäller vad därom särskilt stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 mars 1958.

Närvarande

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändrad lagstiftning rörande skyddsåtgärder mot farlig induktion i elektriska anläggningar m. m.* samt anför härvid följande.

Jämlikt bemyndigande den 27 maj 1955 tillkallade min företrädare i ämbetet, statsrådet Andersson, tre sakkunniga¹ för att i samråd med representanter² för telestyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen samt svenska vattenkraftföreningen utreda frågor, sammanhängande med sådana från högspänningsledningar inducerade spänningar som kan medföra fara för person och egendom, samt överväga och framlägga förslag till erforderliga ändringar i de regler om skadeståndsansvar och skyldighet att vidtaga och bekosta skyddsåtgärder som finns intagna i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. De sakkunniga, som antog benämningen induktionsstörningssakkunniga, avlämnade den 22 november 1956 ett betänkande³ med förslag till ändring i vissa delar av nämnda lag. Vid betänkandet var fogat ett särskilt yttrande av representanterna för svenska vattenkraftföreningen.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium — som infordrat yttranden från överinspektörerna vid statens elektriska inspektion — föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, landsbygdens

¹ De sakkunniga var f. d. regeringsrådet H. D. Franzén, tillika ordförande, vattenrättsdomaren L. af Klintberg och överingenjören S. E. Sandin. Som experter åt de sakkunniga fungerade överingenjören i vattenfallsstyrelsen G. Jancke och byrådirektören i telestyrelsen G. A. Pettersson.

² Representanter var, för telestyrelsen till en början byrådirektören S. B. Leffler och sedermera byrådirektören Å. Mossler, för järnvägsstyrelsen byråchefen S. Nordmark och byrådirektören B. Wijkman, för vattenfallsstyrelsen byrådirektören B. André samt för svenska vattenkraftföreningen till en början vice stadsjuristen E. G. Westman och civilingenjören B. Nyquist och sedermera även civilingenjören A. Björgerd.

³ Betänkandet är stencilerat.

elnämnd, svenska elverksföreningen, svenska försäkringsbolags riksförbund, svenska järnvägsföreningen, svenska vattenkraftföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges fastighetsägareförbund.

Sedan ärendet varit föremål för övervägande inom kommunikationsdepartementet, anhåller jag nu att få upptaga det till behandling.

Översikt av gällande lagbestämmelser om elektriska anläggningar

De grundläggande föreskrifterna om elektriska anläggningar för belysning, drivkraft eller annat dylikt ändamål är upptagna i lagen den 27 juni 1902, nr 71, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar — i det följande benämnd 1902 års lag. Sådana anläggningar brukar betecknas som starkströmsanläggningar till skillnad från telegraf-, telefon- och andra svagströmsanläggningar. Med starkströmsanläggning avses — enligt kungörelsen den 15 november 1957, nr 601, om elektriska starkströmsanläggningar — sådan anläggning med däri ingående särskilda föremål, i vilken alstras, omformas eller nyttjas elektrisk ström med sådan spänning, styrka eller frekvens, att fara för person eller egendom därav kan förorsakas. Annan elektrisk anläggning än nu sagts utgör svagströmsanläggning. Spänning, som uppgår till högst 250 volt (V) mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, benämnes lågspänning. Annan spänning benämnes högspänning.

Enligt 1902 års lag erfordras regelmässigt tillstånd (koncession) för framdragande eller begagnande av starkströmsledning. Medan 1 § innehåller regler om expropriation för elektrisk värmekraftanläggning eller för starkströmsledning, är bestämmelser om koncession å starkströmsledning samt om distributionsskyldighet, reglering av pris och övriga villkor för leverans av ström och om förhandstillstånd upptagna i 2 §. Dessutom finns i 3 § föreskrifter om vilka handlingar, som skall åtfölja expropriations- och koncessionsansökningar, samt om den förberedande behandlingen av sådana ansökningar.

I 4—12 §§ innehåller 1902 års lag vissa för starkströms- och svagströmsanläggningar gemensamma bestämmelser rörande åtgärder mot och ersättning för skada genom inverkan av elektrisk ström. Frånsett en redaktionell ändring i 4 § har dessa bestämmelser icke ändrats sedan lagens tillkomst.

I 4 § har innehavare av starkströmsanläggning med generator eller transformator ålagts strikt ersättningsansvar gentemot tredje man för skada som orsakas av ström från anläggningen. Sådant ansvar inträder dock icke, om skadan tillkommit genom händelse av högre hand eller uppkommit vid lågspänningsanläggning som till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. Har den skadelidande genom grov vårdslöshet själv vållat skadan, är jämlikt 7 §

anläggningsinnehavaren fri från ersättningsskyldighet som i 4 § sägs. Jämlikt 7 § inträder icke heller ersättningskyldighet för skada å egendom, som föranletts av den skadelidandes uraktlåtenhet att fullgöra honom jämlikt åtagande eller av annan grund åliggande skyldigheter mot anläggningens ägare eller innehavare. Rätten till ersättning är dock i sistnämnda fall bibehållen, om vårdslöshet förekommit vid anläggningens utförande eller skötsel.

Om skyldighet att vidta och bekosta skadeförebyggande åtgärder i förhållandet mellan två anläggningar stadgas i 5 §. Denna skyldighet bestämmes helt med hänsyn till anläggningens prioritetsställning, dvs. innehavaren av en yngre anläggning skall svara för det skydd som en äldre anläggning behöver mot skadeverkningar av ström från den yngre anläggningen.

I 6 § ges regler om ersättning för skada å elektrisk anläggning. Ersättning utgår endast om vårdslöshet föreligger hos den skadevällande anläggningens innehavare eller vid anläggningens utförande eller skötsel.

I 8 § anges de grunder, enligt vilka ersättningsbelopp skall utdömas.

Har innehavare av elektrisk anläggning utgivit ersättning för skada som orsakats genom inverkan av en medelst överledning från annan anläggning inkommen ström, äger han enligt 9 § regressrätt mot denna anläggnings innehavare, om överledningen var vållad genom vårdslöshet vid sistnämnda anläggnings utförande eller skötsel. Regressrätt föreligger även mot den, som efter det elektrisk anläggnings utförande påbörjades utan innehavarens samtycke vidtagit åtgärd vilken i väsentlig mån ökat faran för skada genom strömmens inverkan. Och enligt 12 § har anläggningsinnehavare regressrätt mot den som eljest vållat skadan.

Innehas en anläggning endast med nyttjanderätt, ansvarar jämlikt 10 § jämte innehavaren anläggningens ägare för skada genom strömmen. Ägaren svarar dock endast med anläggningen och vad därtill hör samt under nyttjanderätten inbegripes. Ägaren har regressrätt mot innehavaren för vad han utgivit i ersättning.

Talan om ersättning enligt lagens bestämmelser skall jämlikt 11 § anhängiggöras vid allmän domstol. För ersättningsanspråk gäller en preskriptionstid av två år, räknat från det skadan skedde.

Vissa slags skador ersättes icke enligt lagens bestämmelser. Detta gäller enligt 13 § i fråga om skada å egendom, som mottagits för befordran med elektrifierad trafikinerättning, samt enligt 14 § i fråga om olycksfall som drabbat i anläggningens tjänst anställd arbetare; i sistnämnda fall utgår ersättning enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

I 15 § har Kungl. Maj:t bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om elektriska anläggningars utförande och skötsel ävensom bestämma villkor för entreprenörsrätt. Slutligen innehåller 16 § en hänvisning till lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Huvuddragen av föreslagna lagändringar

De sakkunniga

Som bakgrund till sitt förslag till ändring i vissa delar av 1902 års lag har de sakkunniga lämnat en redogörelse för störningsverknningar från elektriska starkströmsanläggningar. Av denna framgår i huvudsak följande.

På grund av att i vårt land avstånden mellan vattenkraftstationer för produktion av elkraft och förbrukningsställena i allmänhet är stora och som en följd av att sådan kraft förbrukas i ständigt ökad omfattning har man nödgats bygga överföringsledningarna för allt högre spänningar. Medan tidigare ledningar för högst 130 kilovolt (kilovolt = 1 000 volt, i fortsättningen betecknat kV) användes, måste redan år 1936 ledningar byggas för 220 kV. Från år 1951 har ledningar för 380 kV kommit till användning. Dessförinnan drevs ledningssystemen för de högsta spänningarna, med få undantag i fråga om 130 kV-näten, på samma sätt som andra högspända ledningssystem eller så, att till ledning anslutna transformatorer i nollpunkten förbands med jord över ett strömbegränsande organ — vanligen en spänningstransformator eller en s. k. petersenspole. Med en sådan transformator eller spole begränsas storleken av den ström som vid isolationsfel till jord ledes ned i marken via en jordad anläggningsdel — den s. k. jordslutningsströmmen. Jordslutningsströmmen vållade därför tidigare inga större problem.

Drifttekniska och ekonomiska skäl har föranlett att ledningsnäten för 380 kV drives direktjordade, dvs. med nollpunkterna i anslutna transformatorer direkt förbundna med jord. Sedan dessa nät sammankopplats med anläggningar för tidigare brukade högsta spänningar, har direktjordning av transformatornollpunkterna införts vid alla ledningsnät för 220 kV och i stor utsträckning även i fråga om 130 kV-näten. Med direktjordningen följer emellertid att jordslutningsströmmen icke längre begränsas. Den kan därför nå höga värden.

Starkström kan orsaka skada å person eller egendom antingen genom närverkan eller genom avståndsverkan. Med närverkan av ström avses t. ex. att någon kommer i beröring med strömförande anläggningsdel eller att ström från ledning för högre spänning kommer in i ledning för lägre spänning till följd av fel i mellanliggande transformator eller vid kontakt eller överslag mellan ledningarna. Avståndsverkningarna orsakas av variationer i de elektriska och magnetiska fälten kring ledningarna. Härigenom alstras spänning och ström i andra ledningar, som befinner sig i dessa fält. Man brukar tala om influens, då störningarna orsakas av ändringar i det elektriska fältet, och om induktion, då störningarna beror på ändringar i det magnetiska fältet. Induktionen är avhängig av strömstyrkan, influensen av spänningen. Influensverkningarna avtar snabbt med ökat avstånd från den störande ledningen, medan induktionsstörningarna kan uppträda inom stora områden.

Under normal drift medför ledningar för de högsta spänningarna vanligen icke fara för skada på längre avstånd. Sådana ledningar kan emellertid genom induktion orsaka störningar i svagströmsanläggningar, t. ex. felkopplingar i automatiserade telefonnät. Helt annorlunda är det

däremot, då i nämnda högspänningsledningar uppkommer fel, varigenom ström ledes till jord. Före användandet av direktjordade transformatorer i anläggningar för över 100 kV vållade som förut nämnts då uppträdande jordslutningsströmmar i allmänhet inga större problem. De kunde vid enfasiga jordfel icke ens i undantagsfall tänkas överstiga några hundra ampere. De jordslutningsströmmar, som uppkommer vid direktjordade anläggningar, kan däremot mätas i tusentals ampere och i vissa fall uppgå till tiotusentals ampere. De vid jordfel inducerade spänningarna i närbelägna ledningar uppgick tidigare till högst några hundra volt. Numera kan spänningarna uppgå till tusentals volt och i vissa fall till mer än 10 000 V. Störningsområdet kring en direktjordad anläggning för mer än 100 kV kan i vissa fall nå en bredd av omkring fem mil. Inom detta område kan inducerade spänningar orsaka skada å svagströmsanläggningar och lågspända starkströmsanläggningar med långa ledningssträckor. Därjämte kan spänningarna via svagströms- och lågspänningsledningar intränga i byggnader och vålla brand eller annan skada.

Farliga avståndsverknningar kan också uppträda genom förhöjda markpotentialer. Härmed avses det förhållandet att jordslutningsströmmen, vilken återledes via marken till anläggningen genom transformatorns jordförbindning, medför avsevärda spänningssättningar i marken omkring de platser, där strömmen tränger ned i och lämnar jord. På grund av jordens motstånd mot den elektriska strömmen uppstår spänningsskillnader dels mellan jordförbundna anläggningsdelar och marken (beröringsspanning) och dels mellan olika punkter på markytan på ett stegs inbördes avstånd (stegspänning). Tidigare kunde verknningarna av de vid jordfel uppträdande förhöjda markpotentialerna huvudsakligen medföra risk för farliga beröringsspanningar vid kontakt med strömförande anläggningsdel. Sedan vid anläggningar för spänning över 100 kV övergång skett till direktjordad drift, kan numera även uppträda för människor och djur farliga stegspänningar ävensom vissa induktions- och influensverknningar i närbelägna ledningar för svagström och lågspänd starkström.

Vad angår direktjordade anläggningar för spänning över 100 kV är möjligheten att utan avsevärda kostnader eller andra olägenheter återgå till jordning av transformatornollpunkter över petersenspole eller annat strömbegränsande organ liten. Skyddsåtgärderna får därför i första hand inriktas på att åstadkomma *snabb urkoppling* av felbehäftade anläggningsdelar. Sådan urkoppling sker med nu använda metoder 0,1 å 0,5 sekunder efter det jordfel uppkommit. Induktionsverknningarna reduceras även i viss omfattning, därest ovanför faslinorna anbringas långsgående *jordlinor* av stål (omkring 10 %) eller koppar (omkring 50 %). En ytterligare reduktion med omkring 20 % erhålles, om en kopparlina nedgräves i marken längs kraftledningen, s. k. *marklina*.

I svagströmsnäten insätts vanligen *isolertransformatorer* för att skilja telefonstationsutrustningar från näten. *Förkabling* av svagströmsledningar begränsar induktionsspänningarna och medför dessutom ett gott skydd mot ljudstörningar. Om ytterligare skydd erfordras för svagströmsjordkablar, kan en metallina som *kompensationsledare* nedläggas i marken över kablarna. I speciella fall — såsom beträffande kraftföretagens egna signal- och manöveranläggningar — kan *ökad isolation* användas för att hindra skador å svagströmskablar genom för höga induktionsspänningar. Vid blankledningar för svagström användes *överspänningskydd* mellan de enskilda ledarna och jord för att begränsa induktionsverknningarna.

Överspänningsskyddet består av ett gnistgap, inneslulet i ett glasrör med ädelgas av lågt tryck. Skyddsverkan bygger på att gnistgapet tändes, då den inducerade spänningen överstiger 250 V, och avleder spänningen till jord.

I lågspända starkströmsnät kan som skyddsåtgärder *fulltransformatorer* användas för att skilja konsumtionsanläggningarna från luftledningsnätet. Vidare kan nätets nolledare jordförbindas vid varje förbrukningsplats och dessutom förenas med vattenledningsrör, s. k. *ekvipotentialförbindning*. I vanliga inomhusanläggningar användes *extra isolering* av elektriska bruksföremål för att minska risken för olycksfall genom induktion.

Högspänningsanläggningar har i regel så god isolation, att de icke skadas genom induktion. För att förebygga skador å personal, som arbetar på en strömlös ledning, skall enligt säkerhetsföreskrifter som utfärdats av kommerskollegium ledningen jordförbindas i närheten av arbetsplatsen. Detta motverkar även skada genom höga influensspänningar.

En möjlighet att minska induktionsriskerna är att öka avståndet mellan störande och störda ledningar. Den är dock av tekniska och ekonomiska skäl begränsad. Vid planerandet av nya ledningar kan likväl i många fall väl ske mellan olika sträckningar med ungefär samma längd. Självfallet bör då den sträckning väljas, som medför minsta risken för induktionsstörningar, varjämte bör tillses att ledningar för svagström och lågspänd starkström utformas med kortast möjliga parallellismer till störande ledningar.

För att minska riskerna för skada genom inverkan av förhöjda markpotentialer användes vid transformatorstationerna *jordtag*, vilka utformas som relativt vidsträckt rutnät av linor som nedlagts i marken. Till förebyggande av skada genom induktion i jordkablar, som leder lågspänd starkström till bostadsområden i närheten av en transformatorstation, kan *konsumentinstallationernas jordningar förbindas med stationens jordtag*; är bostadsområdena belägna på längre avstånd, insättes *fulltransformatorer* med nollpunkten jordad utanför det område, där farlig markpotential uppträder. Vid högspänningslednings stolpplatser måste av ekonomiska skäl jordtagen få en relativt begränsad utsträckning. Stolpe bör därför icke placeras på sådan plats, där människor vanligen vistas. Korsande telekablar bör förläggas på största möjliga avstånd från kraftledningsstolpe.

Under den tid storkraftsystemen drivits direktjordade har enligt de sakkunniga inga andra personskador rapporterats än sådana olycksfall genom influens, vilka inträffat på grund av oförsiktighet vid arbete på urkopplade högspänningsledningar. De materiella skadorna har varit begränsade och huvudsakligen bestått däri, att i svagströmsanläggningarna säkringar och överspänningsskydd förstörts. De totala reparationskostnaderna i samband med sådana skador har för tiden 1951—november 1956 uppgått till omkring 25 000 kr. Kostnaden för skyddsåtgärder vid svagströmsanläggningar har under samma tid för televerkets och statens järnvägars del belöpt på sammanlagt cirka sju miljoner kr. Om åtgärder med motsvarande skyddsverkan i stället vidtagits vid befintliga kraftanläggningar, skulle de enligt beräkning ha kostat omkring 100 miljoner kr.

De sakkunniga har framhållit, att det vid tillkomsten av 1902 års lag icke fanns anledning att närmare uppmärksamma andra verkningar av

elektrisk ström än närverkningar genom överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar och av induktion föranledda ljudstörningar i teleledningarna. Farliga avståndsverkningar nämndes ej heller i diskussionerna kring lagen. Den av kraftindustrin numera utnyttjade tekniken för överföring av stora effekter över långa avstånd medför däremot risker för störande inverkan på andra elektriska anläggningar av helt annan art och omfattning än dem, med vilka man tidigare hade anledning räkna. Det är framförallt de farliga avståndsverkningarna genom induktion, influens och förhöjda markpotentialer som föranlett de sakkunniga att föreslå ändringar i lagen. Avståndsverkningar i form av korrosion å metallmantlade jordkablar, vilkas mantlar frätes sönder genom inverkan av läckströmmar i marken från likströmsanläggningar, samt radiostörningar genom induktion från starkströmsanläggningar har däremot ansetts falla utanför utredningsuppdraget. Beträffande radiostörningarna har hänvisats till att frågan om särskild lagstiftning rörande åtgärder mot sådana störningar är under överbäggande inom telestyrelsen.

I fråga om riskerna för farliga avståndsverkningar intar f. n. de direktjordade kraftanläggningarna för spänningar över 100 kV en särställning. Det driftsätt som tillämpas vid sådana anläggningar medför å ena sidan väsentliga tekniska och ekonomiska fördelar för dessas innehavare och därmed ur kraftförsörjningssynpunkt för det allmänna. Men med detta driftsätt följer å andra sidan också den nackdelen, att vid fel på anläggningarna fara för skada å person och egendom kan uppstå inom ett mycket vidsträckt område kring ledningarna. Med hänsyn härtill kan det i och för sig finnas fog för att vid meddelande av koncession å sådan ledning uppställa villkor om vidtagande av särskilda åtgärder för att åstadkomma en väsentlig reduktion av riskerna. Men då i så fall de ekonomiska fördelarna av direktjordningen skulle bortfalla eller högst väsentligt reduceras samt för landets kraftförsörjning besvärande drifttekniska olägenheter kan uppstå, har de sakkunniga avstått från att kräva sådana åtgärder. De har i stället funnit det berättigat att endast fordra, att de med avståndsverkningarna förbundna riskerna i skäligen grad nedbringas genom särskilda, i regel mindre kostsamma åtgärder vid de störda anläggningarna.

Nu anförda omständigheter bör enligt de sakkunnigas mening föranleda viss modifiering av lagens på prioritetsgrundsatsen byggda regler om den inbördes skyldigheten för elektriska anläggningars innehavare att vidta och bekosta skadeförebyggande åtgärder samt att utge skadestånd. De sakkunniga har därför föreslagit sådan ändring av reglerna om skyddsåtgärder i 5 §, att det skall ankomma på innehavaren av en direktjordad anläggning för spänning över 100 kV att i princip vidta och bekosta även de åtgärder mot induktion, influens eller inverkan från anläggningen av förhöjda markpotentialer, vilka erfordras till skydd för senare utförda svagströmsanläggningar och starkströmsanläggningar med en spänning av

högst 600 V. I samband härmed har de även i övrigt omarbetat reglerna om vidtagande av skyddsåtgärder samt framlagt förslag till regler om fördelning av kostnaderna för sådana åtgärder. De har vidare förordat, att bestämmelserna i 6 § om ersättningsskyldighet för skada å elektrisk anläggning jämkas så, att ersättningsansvar för anläggningsinnehavare inträder vid underlåtenhet att vidta skyddsåtgärder enligt de förslagna reglerna i 5 §.

Såsom framgår av den översiktliga redogörelsen för gällande lagbestämmelser äger enligt huvudregeln i 4 § tredje man, som lidit skada genom inverkan av elektrisk ström från anläggning med egen generator eller transformator, rätt till ersättning för skadan, även om vårdslöshet icke förekommit vid anläggningens utförande eller skötsel. Sådan rätt föreligger enligt paragrafens tredje stycke dock icke i det fall att skadan uppkommit vid lågspänningsanläggning, som till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. På grund av den särskilda risk för skada som avståndsverkningarna medför har de sakkunniga föreslagit att, om vid sådan lågspänningsanläggning skadan skett till följd av induktion eller annan dylik avståndsverkan, tredje man skall få rätt till ersättning enligt huvudregeln. De har vidare förordat sådan ändring av regressreglerna i 9 §, att den anläggningsinnehavare, som utgivit ersättning till tredje man för skada genom induktion, influens eller inverkan av förhöjda markpotentialer från annan anläggning, äger att av dennas innehavare återfå vad han utgivit, oberoende av om skadan vållats genom vårdslöshet vid denna anläggnings utförande eller skötsel.

Slutligen har de sakkunniga föreslagit, att i 11 § som ett nytt andra stycke införes bestämmelser, enligt vilka domstol skall i mål om vidtagande eller bekostande av skyddsåtgärder samt om ersättning för skada genom elektrisk ström inhämta yttrande från en särskilt härför inrättad statens nämnd för elstörningsfrågor.

Yttrandena

De sakkunnigas förslag har tillstyrkts eller lämnats utan väsentliga anmärkningar i de flesta yttrandena. *Hovrätten för Nedre Norrland, vattenfallsstyrelsen, kommerskollegium* och *Sveriges advokatsamfund* har särskilt betonat att den snabba utveckling, som kraftöverföringstekniken undergått efter tillkomsten av 1902 års lag, otvivelaktigt medfört behov av ändringar i lagen.

I yttranden av *svenska vattenkraftföreningen* och *dess särskilda representanter* vid utredningen har förslaget avstyrkts, såvitt gäller bestämmelsen om skyldighet för innehavare av vissa äldre kraftanläggningar att vidta och bekosta skyddsåtgärder till förmån för yngre svagströms- och lågspänningsanläggningar. Därvid har bl. a. framhållits att förslaget genomförande skulle medföra utomordentligt betydelsefull ekonomisk belast-

ning för kraftintressenterna och att den gällande prioritetsgrundsatsen borde få genombrytas endast undantagsvis på grund av tekniska och ekonomiska skäl. I fråga om den föreslagna utvidgningen av rätten till ersättning för skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning och av anläggningsinnehavares regressrätt i anledning av utgiven ersättning till tredje man har i samma yttranden anförts, att rätten till ersättning såväl i första hand som regressvis borde grundas endast på vårdslöshet vid vederbörande anläggnings utförande eller skötsel. *Telestyrelsen*, *järnvägsstyrelsen* och *svenska järnvägsföreningen* har framhållit, att innehavare av svagströmsanläggningar bör få ersättning för sådan anläggnings-skada som uppkommit genom induktion, även om vårdslöshet icke förekommit vid den inducerande anläggningens utförande eller skötsel. Flera remissinstanser, bland dem *telestyrelsen*, *statskontoret* och *kommerskollegium*, har ansett, att behov nu icke föreligger av en särskild nämnd för elstörningsfrågor.

Departementschefen

1902 års lag har, oaktat den varit i kraft under mer än 50 år, i sak icke ändrats såvitt gäller de stadganden, som varit föremål för de sakkunnigas översyn. Under denna långa tid har skett en snabb teknisk utveckling i vad gäller såväl produktionen som distributionen av elkraft. Den ständigt ökande kraftförbrukningen samt de i allmänhet långa avstånden mellan produktionsställen och förbrukningsplatser har lett till, att överföringsledningar för allt högre spänning kommit i bruk. Drifttekniska och ekonomiska skäl har föranlett, att anläggningar för spänning över 100 kV i allmänhet drives direktjordade. Direktjordningen medför stora fördelar för landets kraftförsörjning i form av jämnare och bättre driftförhållanden men är även förbunden med nackdelar i form av ökade risker för farliga avståndsverkningar av ström. Sålunda kan induktionsverkningar numera uppträda inom stora områden, då fel uppkommer i direktjordade anläggningar. Berörda förhållanden, vilka icke kunnat förutses vid lagens tillkomst, har lett till att lagens bestämmelser blivit i vissa avseenden föråldrade.

Det är framförallt de farliga avståndsverkningarna genom induktion och förhöjda markpotentialer — verkningar som gör sig gällande vid fel i kraftanläggningarna — vilka nu aktualiserat den omarbetning av vissa lagens bestämmelser som skett i sakkunnigförslaget. Även om risken för farliga influensverkningar ökat som en följd av att ledningar för höga spänningar kommit till användning, torde dock böra beaktas att influensverkningarna snabbt avtar med ökat avstånd till kraftledningen och att de därför icke utgör lika stor fara för skada som de andra nyss nämnda avståndsverkningarna.

I främsta rummet är det angeläget att sådana skyddsanordningar kommer till användning, som i tillräcklig omfattning begränsar de för person och egendom farliga verkningarna av den elektriska strömmen. Detta synes böra komma till uttryck i lagen, vars hithörande bestämmelser bör avse vidtagande av anordningar icke blott, såsom f. n. är fallet, till skydd för elektriska anläggningar utan även till skydd för person eller annan egendom än elektrisk anläggning. I vad angår förhållandet mellan olika elektriska anläggningar regleras f. n. skyldigheten att vidta och bekosta skyddsåtgärder helt på grundval av en anläggnings prioritetställning, dvs. innehavaren av en yngre anläggning skall, även om denna är av ofarlig natur, svara för erforderliga skyddsanordningar. Med hänsyn till de påtagliga risker för skada genom induktion eller inverkan av förhöjda markpotentialer, som driften av direktjordade högspänningsanläggningar medför, bör även enligt min mening den här uppställda prioritetsgrundsatsen underkastas en viss modifiering. Sålunda bör dessa anläggningars innehavare åläggas att även i förhållande till senare tillkomna anläggningar för svagström eller lågspänd starkström — anläggningar som är i särskild grad utsatta för avståndsverkningarna — vidta och bekosta behövliga skyddsåtgärder mot sådan skada.

I hög grad är även påkallat, att allmänheten i ökad omfattning får ersättning för inträffad skada. Det kan nämligen numera knappast anses motiverat att den, som vid en inomhusanläggning för spänning av högst 250 V lider skada genom inverkan av en främmande ström som inkommit i anläggningen, icke skall ha samma rätt till ersättning som om skadan inträffat vid t. ex. den matande distributionsanläggningen.

Vissa skäl, främst den snabba utveckling inom såväl starkströms- som svagströmstekniken som ägt rum sedan lagens tillkomst, talar i och för sig för att en fullständig överarbetning av lagens samtliga bestämmelser kommer till stånd. Till denna fråga, som tarvar ingående överväganden, är jag dock icke nu beredd att ta slutlig ståndpunkt. Jag kommer emellertid att även i fortsättningen ägna frågan särskild uppmärksamhet. Under alla förhållanden skulle för en allmän översyn av lagen krävas lång tid på grund av de föreliggande tekniska och rättsliga spörsmålen invecklade beskaffenhet. Jag har därför funnit det så mycket mer angeläget att icke dröja med att framlägga förevarande förslag. Med hänsyn till att här endast är fråga om en partiell reform av lagen, har jag ansett mig böra föreslå endast oundgängligen nödvändiga ändringar i lagtexten.

De särskilda förslagen

I §.

Departementschefen

Denna paragraf har icke berörts av de sakkunniga.

Jag föreslår emellertid, att i paragrafens sista stycke vidtas en redaktionell ändring, föranledd av att 91 § lagen om expropriation tidigare upphävts.

4 §.

Gällande rätt

I 4 § regleras anläggningsinnehavares ansvarighet för skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning. Som huvudregel stadgas att innehavare av anläggning, som har egen generator eller transformator, ansvarar oberoende av vållande för skada som orsakats genom inverkan av elektrisk ström från anläggningen. Om anläggningen icke har egen generator eller transformator, åvilar ansvaret i stället innehavaren av den med sådan apparat utrustade anläggning, från vilken strömmen tillförts förstnämnda anläggning. Det så angivna strikta ansvaret begränsas emellertid genom särskilda undantagsbestämmelser. Sålunda föreskrives att anläggningens innehavare icke är ansvarig för skada som tillkommit genom händelse av högre hand, där han icke kunnat genom iakttagande av föreskrivna skyddsåtgärder avvända skadan. Är elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej den största effektiva spänningen 250 V, skall vad i 4 § eljest är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada. Slutligen föreskrives att med generator eller transformator avses i förevarande paragraf icke apparat, som alstrar ofarlig elektrisk ström för användning i telegraf-, telefon- eller annan dylik anläggning. Innehavare av svagströmsanläggning är därför icke ersättningsskyldig enligt förevarande stadganden för skada som inträffar genom ström från anläggningen.

De sakkunniga

Vid behandlingen av förslaget till 1902 års lag framhöll särskilda utskottet vid 1902 års riksdag, att genom transformering av den elektriska kraften uppkommer en ny ström, skild från den föregående, och att det därför skulle vara riktigast att i lagen tala om inverkan av elektrisk ström i stället för kraft, varigenom berörda verkan skulle framstå som lokaliserad till en viss anläggning. Enligt de sakkunniga är det med angivna betydelse av begreppet elektrisk ström, i varje fall ur teknisk synpunkt, ej helt klart om en i lagens mening ny ström uppstår vid induktion. De har därför uttalat, att någon ny ström icke skall anses uppkomma, då fråga är

om induktion eller annan dylik avståndsverkan. Den inducerade strömmen skall alltså anses ha kommit från den inducerande anläggningen. Såsom orsakad genom inverkan av induktion bör även anses skada, som härrör från drifffrekvent ström från den för induktion utsatta anläggningen, då induktionen åstadkommit att denna anläggnings isolation nedbrutits. Med avståndsverkan, i nu förevarande hänseende jämförd med induktion, avses inverkan av influens eller förhöjda markpotentialer men däremot icke korroderande inverkan av vagabonderande strömmar i marken.

De sakkunniga har icke funnit anledning att föreslå ändring av andra stadganden i förevarande paragraf än beträffande den särskilda undantagsbestämmelse, enligt vilken anläggningsinnehavare ej ansvarar strikt för skada som uppkommit genom inverkan av ström från vissa lågspänningsanläggningar i skyddat läge, bl. a. de s. k. husinstallationerna. Enligt deras mening bör emellertid, om den skadegörande strömmen inkommit i en sådan förbrukningsanläggning genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer, strikt ersättningsansvar åläggas innehavaren av den anläggning, från vilken den skadegörande strömmen utgått.

De sakkunniga har även i övrigt velat modernisera berörda stadgande. F. n. är den däri uppställda ansvarsbegränsningen beroende av anläggningens yttre utformning, nämligen huruvida anläggningen till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. Enligt de sakkunniga är det emellertid lämpligt att knyta ansvarsbegränsningen icke till anläggningens utformning utan till det faktum, att skadan uppkommer inom byggnad eller inhägnad gård. Strömleverantörens ansvarighet skulle härigenom vid konsumentanläggningar för lågspänning bli begränsad till skador från ledning, som konsumenten har framdragen utanför byggnad eller inhägnad gård, samt till skador från sådana ledningar inom byggnad eller inhägnad gård, vilka strömleverantören må inneha och vilka icke är hänförliga till förbrukningsanläggning — t. ex. sådan ledning mellan servisinföring och mätare, till vilken strömleverantören förbehållit sig dispositionsrätten.

I enlighet med vad nu anförts har de sakkunniga framlagt sitt förslag till ändring i 4 §. Detta innebär alltså att för skada, som vid förbrukningsanläggning för lågspänning uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom inverkan av en medelst induktion eller annan dylik avståndsverkan från annan anläggning inkommen elektrisk ström, strikt ersättningsansvar åvilar sistnämnda anläggnings innehavare. För att låta nuvarande stadgande om befrielse från skadeståndsskyldighet vid händelse av högre hand avse även skada, som genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer uppkommit vid förbrukningsanläggning för lågspänning, har de sakkunniga låtit nu berörda stadganden byta plats med varandra.

Yttrandena

Förslaget om införande av strikt ansvar för skada, som vid förbrukningsanläggning för lågspänning uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de flesta yttrandena. Av *Sveriges advokatsamfund*, som funnit ansvarsutvidgningen synnerligen väl motiverad, har framhållits att allmänheten måste vara berättigad erhålla största möjliga garanti för sin rätt till ersättning för skada till följd av induktionsström, alldeles oavsett var skadan inträffar, och att detta krav bör uppfyllas genom att lagstiftaren föreskriver ett generellt strikt ansvar för sådan skada. En ytterligare utvidgning av det strikta ansvarets tillämpningsområde har ifrågasatts av *kommerskollegium*, *överinspektörerna för statens elektriska inspektions norra och östra distrikt* och *föreningen Sveriges häradshövdingar*. Dessa remissorgan har nämligen funnit skäligt, att sådan ersättningsskyldighet inträder, så snart skadan orsakats av ström som inkommit i konsumentanläggningen på ej åsyftat sätt, således även t. ex. medelst överslag eller kontakt mellan olika ledningar. Bl. a. har därvid anförts att det är svårt att se något bärande skäl till att den skadelidande för dylikt fall skall, för att komma i åtnjutande av skadeersättning, vara hänvisad till att åberopa allmänna skadeståndsrättsliga regler och hans rätt till ersättning alltså i allmänhet bli beroende av om han kan styrka att vållande förekommit. Det har ansetts orimligt, om en strömleverantör icke skulle svara för skada, som orsakats av att genom överledning mellan upp- och nedsidorna i hans nättransformatorstation uppkommit spänningshöjning i en konsumentanläggning, likaväl som han nu svarar för skada som inträffat vid en konsumentanläggning för högre spänning än 250 V. Kommerskollegium har tillagt att risken för skador, orsakade genom inverkan av en medelst elektrokorrosion inkommen elektrisk ström, är ringa vid en sådan lågspänningsanläggning varom här är fråga.

De sakkunnigas förslag till utvidgning av det strikta skadeståndsansvarets tillämpningsområde har avstyrkts av *svenska elverksföreningen*, *svenska vattenkraftföreningen* och *vattenkraftföreningens särskilda representanter*, vilka framhållit, att den distribuerade elenergin allmänt levereras med sådan spänning och under sådana förhållanden att fara för skada icke helt kan undvikas. De har därför funnit egendomligt att ge den som inomhus lider skada till följd av distributionsström långt mindre möjligheter att utfå ersättning än den som lider skada av induktionsström. Även om riskerna för induktionsskador icke bör förringas, är det icke oundgängligen nödvändigt att så skärpa ansvaret som skett i de sakkunnigas förslag. Tillfyllest skulle vara att i princip föreskriva skadeståndsskyldighet för den inducerande anläggningens innehavare, då denne visat ha varit vållande till skadan.

Förslaget att anknyta ansvarsbegränsningen med avseende å skada, som inträffat vid förbrukningsanläggning för lågspänning, till platsen för skadans uppkomst i stället för till anläggningens yttre utformning har icke föranlett annan erinran än att *svenska elverksföreningen* framhållit, att bärande skäl saknas att icke låta förevarande stadgande, liksom f. n. är fallet, gälla även med avseende å skada vid anläggning som till hela sin sträckning är förlagd under jordytan. Därutöver har av *hovrätten för Nedre Norrland, kommerskollegium* och *Sveriges advokatsamfund* påpekats, att i stället för uttrycket lågspänning bör användas en definition i anslutning till formuleringen av stadgandet i dess nuvarande lydelse.

Departementschefen

Enligt 4 § gäller som huvudregel att innehavare av elektrisk starkströmsanläggning med egen generator eller transformator är ersättningskyldig för skada, som genom inverkan av ström från anläggningen tillfogas person eller annan egendom än elektrisk anläggning, ändock att vållande till skadan icke kan tillräknas honom. Denna strömleverantörens ersättningskyldighet begränsas emellertid väsentligen genom ett stadgande, vari utsäges att, om elektrisk anläggning till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och den största effektiva spänningen ej överstiger 250 V, vad i denna paragraf är stadgat icke skall medföra skyldighet att ersätta skada. I de fall, då berörda undantagsstadgande skall tillämpas, är den skadelidande för rätten till ersättning hänvisad till att åberopa allmänna skadeståndsregler om vållande. Huruvida ersättning enligt 1902 års lag eller enligt allmänna skadeståndsregler utgår för skada som inträffar vid en förbrukningsanläggning för lågspänd starkström beror således ofta på anläggningens yttre utformning. Har sådan anläggning till blott en del icke det skyddade läge som nyss berörts, blir huvudregeln tillämplig. Så är t. ex. fallet, om skadan uppkommer inom byggnad och orsakas genom inverkan av ström från förbrukningsanläggning, i vilken ingår en luftledning som icke tillika befinner sig inom inhägnad gård eller som sträcker sig utanför befintlig inhägnad. Men om skadan inträffar vid en inomhusanläggning, vilken tillförs ström via en jordkabel eller en distributören tillhörig luftledning som slutar inuti byggnaden, utgår icke ersättning enligt lagen ens om skadan orsakats av främmande ström. En dylik ström kan ha tillförts inomhusanläggningen via den matande distributionsanläggningen på flera sätt, såsom att en denna tillhörig luftledning kommit i kontakt med en högspänningsledning eller att distributionsanläggningen eljest mottagit induktionsström från en storkraftanläggning. I sistnämnda fall blir även distributionsanläggningens nolledare strömförande, och denna ström kan via nolledaren förmedlas till skyddsjordade förbrukningsapparater såsom elspisar o. d., varvid skada

kan inträffa. På grund av den lydelse berörda undantagsstadgande erhållit torde rätt till ersättning för skada, som må uppkomma till följd av att farlig ström tillföres en vanlig telefonapparat, icke föreligga enligt 4 §, därest ledningen till telefonstationens växel utgöres av jordkabel.

Särskilt i betraktande av de farliga verkningar genom induktion som numera kan uppträda inom stora områden är det icke tillfredsställande att den som inomhus lider skada genom inverkan av främmande ström ofta blir nödsakad att åberopa allmänna skadeståndsregler om vållande för att kunna få ersättning. Det lärers f. ö. ofta vara svårt att påvisa vållande hos den inducerande anläggningens innehavare eller dennes anställda, eftersom induktionsströmmarna ofta förorsakas av sådana jordfel som är en följd av åska. Resultatet skulle då med nuvarande regler ej sällan bli det, att den skadelidande icke får någon ersättning alls. De sakkunniga har nu föreslagit, att undantagsbestämmelsen icke skall gälla, när den skadegörande strömmen inkommit i en förbrukningsanläggning för lågspänning till följd av induktion eller annan dylik avståndsverkan, varmed avses influens eller förhöjda markpotentialer. Förslaget utgör ett steg i rätt riktning för att tillförsäkra allmänheten ett behövligt skydd mot farliga verkningar av elektrisk ström. I likhet med vissa remissinstanser anser jag emellertid, att övervägande skäl talar för att den skadelidande blir berättigad till ersättning enligt huvudregeln i förevarande paragraf även i sådana fall, då strömmen inkommit i förbrukningsanläggningen på annat ej åsyftat sätt, t. ex. genom överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar. Även om i sistnämnda fall vållande till skadan ofta lärers kunna påvisas, blir dock den skadelidandes rätt bättre tillgodosedd genom en regel, enligt vilken ersättning utgår oavsett huruvida vållande ligger annan till last. I den mån skada kan uppkomma genom inverkan av en medelst elektrolitisk korrosion inkommen ström, bör enligt min mening gälla samma ersättningsregel som i fråga om skada genom annan främmande ström. Om skada inträffar inomhus vid en svagströmsanläggning genom inverkan av en däri inkommen främmande ström, bör likaledes ersättning utgå enligt huvudregeln — bortsett från det även enligt gällande lag undantagna, i praktiken säkerligen sällsynta fallet att den främmande strömmen härrör från en förbrukningsanläggning för lågspänd starkström inom samma byggnad.

Enligt min mening bör därför berörda undantagsstadgande framdeles bli tillämpligt endast med avseende å skada, som vid förbrukningsanläggning för lågspänd starkström uppkommer genom inverkan av den i anläggningen normalt förekommande strömmen. Med förbrukningsanläggning avses här sådana, vanligen fastighetsägaren tillhöriga ledningar, över vilka strömleverantören icke utövar bestämmanderätten — alltså i regel ledningar mellan mätare och uttagningsställen — jämte till dessa ledningar anslutna förbrukningsapparater, såsom elspis, kylskåp, tvätt-

maskin, radiomottagningsapparat, lampor etc. I televisionsradiomottagare transformeras spänningen upp till cirka 18 000 V. Även andra förbrukningsapparater förekommer, i vilka spänningen upptransformeras till mer än 250 V — t. ex. ljudradiomottagare, vissa lysrör, oljeeldningsaggregat, diatermi- och röntgenapparater. Dyliga apparater, av vilka flera är underkastade särskilt provningstväng, är emellertid utförda på sådant sätt, att risk för skada av den högspända strömmen är mycket liten, såvida ingrepp ej sker i apparaten. För röntgenanläggningar gäller dessutom särskilda av kommerskollegium utfärdade föreskrifter. Om dessa föreskrifter följs, anses skada icke kunna inträffa. Med den lydelse som undantagsstadgandet erhållit i sakkunnigförslaget skulle apparatens ägare enligt huvudregeln i 4 § bli strikt ersättningsskyldig för skada, som orsakas av den högspända strömmen. Ett så strängt ansvar, vilket skulle avse även det fall, att en montör skadas av strömmen, medan han är sysselsatt med att i ägarens hostad avhjälpa fel i apparaten, skulle dock vara obilligt mot apparatens ägare. Tillräckligt synes i stället vara, att denne blir ersättningsskyldig enligt allmänna regler om vållande, såsom då han underlåter att förekomma obehöriga ingrepp i apparaten eller eljest försummar att iaktta gällande säkerhetsföreskrifter. Vad angår t. ex. industrier och sjukhus är därjämte att märka, att de anställda får ersättning enligt yrkeskadeförsäkringslagen, om de skadas av elektrisk ström från maskiner eller andra apparater, med vilka de arbetar.

Förevarande stadgande torde kunna utformas så, att strikt ersättningsansvar enligt huvudregeln icke inträder med avseende å skada, som vid förbrukningsanläggning för starkström uppkommer genom inverkan av ström, vilken införts i anläggningen med en effektiv spänning av högst 250 V. Med en sådan lydelse blir stadgandet visserligen tillämpligt även i fall, då lågspänd starkström genom separat transformator omvandlas till högspänd ström för att generellt användas inom en förbrukningsanläggning. Av tekniska och ekonomiska skäl är det emellertid opraktiskt att i större omfattning förbruka högspänd starkström efter upptransformering av lågspänd sådan ström. Något fall, i vilket en förbrukningsanläggning utförts på nu angivna sätt, är icke känt. Skulle detta i något sällsynt undantagsfall likväl förekomma, åligger det naturligtvis anläggningens innehavare att iaktta särskilt stor försiktighet, om han låter utomstående få tillträde till anläggningslokalen. För att den i stadgandet uppställda ansvarsbegränsningen skall inträda bör slutligen gälla, att skadan uppkommit inom byggnad eller inom inhägnad gård, varmed i förevarande hänseende torde kunna jämföras t. ex. ett inhägnat industriområde. Av praktiska skäl synes icke påkallat, att från ersättningsansvar enligt huvudregeln undanta skada, som utanför byggnad eller inhägnad gård uppkommer genom inverkan av ström från elektrisk anläggning vilken är förlagd under jordytan.

Om åt nu berörda undantagsstadgande ges det innehåll som jag föreslagit, finns i där avsedda fall intet utrymme för tillämpning av det särskilda undantagsstadgandet beträffande skada som tillkommit genom händelse av högre hand. Den nuvarande inbördes ordningen mellan dessa stadganden bör därför bibehållas.

Enligt 4 § är den som lider skada genom inverkan av elektrisk ström f. n. hänvisad att söka ersättning av *en* bestämd anläggnings innehavare. Om två starkströmsanläggningar medverkat till skadan på så sätt, att ström från anläggning med högre spänning inkommit i anläggning med lägre spänning och där orsakat skada till person, skall ersättningsanspråket sålunda riktas mot innehavaren av närmaste anläggning med egen generator eller transformator. Detta innebär bl. a. att, om skada av ström uppkommer vid en förbrukningsanläggning för lågspänd starkström, ersättningsskyldighet för skadan normalt åvilar innehavaren av den matande distributionsanläggningen. Det förekommer emellertid fall, då distributionsanläggningen tillförs ström från en transformatorstation som ägs och innehas av en kraftgrossist. I sådant fall är den senare ansvarig för skadan. Denna lösning av frågan vilken av flera anläggningsinnehavare som skall ersätta skadan har den fördelen, att den ersättningsberättigade icke behöver stanna i tvivelsmål mot vem han skall rikta sitt ersättningsanspråk.

Enligt sakkunnigförslaget skall emellertid den, som vid förbrukningsanläggning för lågspänd starkström lider skada genom inverkan av en medelst induktion eller annan dylik avståndsverkan från annan anläggning inkommen ström, rikta sitt ersättningsanspråk mot innehavaren av den anläggning, varifrån strömmen utgått. Om sådan skada i stället inträffar vid en distributionsanläggning för lågspänd starkström, synes de sakkunniga ha ansett, att ansvaret liksom f. n. skall åvila denna anläggnings innehavare. Att olika regler skall gälla alltefter platsen för skadans uppkomst synes icke lämpligt. Den skadelidande bör icke betungas med besvär och kostnader för att söka reda på varifrån den skadegörande strömmen ursprungligen kommit. En enskild abonnent, som lider skada genom att en främmande ström inkommit i hans anläggning, bör i stället alltid med sitt ersättningsanspråk kunna vända sig mot innehavaren av den anläggning med egen generator eller transformator, från vilken den normala driftströmmen levereras. Enligt min mening bör därför den nuvarande ordningen, mot vilken inga anmärkningar framkommit, gälla även i fortsättningen.

5 §.

Vidtagande av skyddsåtgärder (1 mom. och 2 mom. första stycket)

Gällande rätt

I 5 § stadgas f. n. att innehavare av en elektrisk anläggning, som då den tas i bruk befinnes genom induktion eller annorledes vålla skada å

förut befintlig sådan anläggning eller hinder i dess drift, är pliktig att ofördröjligen vidta de anordningar eller förändringar å endera anläggningen, vilka erfordras till förekommande av dylik inverkan. Vidare föreskrives att, om denne underlåter göra vad på honom ankommer, den andra anläggningens innehavare äger att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras.

De sakkunniga

De sakkunniga har icke ansett sig böra uppta frågan om vidtagande av åtgärder till skydd för tredje man. Som skäl för sin ståndpunkt har de anfört, att frågan icke omfattats av utredningsuppdraget och att den kan sägas vara reglerad i administrativa författningar, genom vilka avses att trygga en nöjaktig säkerhetsteknisk standard vid elektriska anläggningar. En omarbetning av 1902 års lag är ej heller behövlig för att genomföra eventuellt erforderliga ändringar i avseende på skyldigheten att vidta skyddsåtgärder gentemot tredje man. Eftersom innehavare av elektrisk anläggning i 1902 års lag ålagts en i princip oinskränkt tredjemansansvarighet, är det i regel även utan särskilt stadgande klart vem som har att vidta erforderliga skadeförebyggande åtgärder.

I förhållandet mellan två eller flera elektriska anläggningar gäller f. n. icke någon strikt ersättningskyldighet för den ena eller andra anläggningens innehavare, då skada genom inverkan av ström uppkommit å sådan anläggning. Någon anledning finns icke föreslå någon dylik ansvarighet. Med hänsyn till att det ur allmän synpunkt är ett intresse av första ordningen att driften av elektriska anläggningar kan fortgå i möjligaste mån ostörd, bör skyldigheten att ersätta skada å sådan anläggning göras beroende av i vad mån reglerna om förpliktelse att vidta åtgärder till skydd för elektrisk anläggning blivit åsidosatta. Om dessa regler sålunda blir grundläggande för ersättningskyldigheten, bör de meddelas i lag och icke i administrativ ordning. Emellertid erfordras mer generella bestämmelser i lagen än de nu gällande för att klargöra såväl i vilka avseenden skadeförebyggande åtgärder skall vidtas som ock på vilken anläggnings innehavare skyldigheten att vidta sådana åtgärder vilar. De sakkunniga har härutinnan föreslagit dels en huvudregel, som i sak nära ansluter sig till nuvarande 5 §, och dels en undantagsregel som gäller beträffande de med hänsyn till avståndsverkningar särskilt farliga högspänningsanläggningarna.

Enligt den föreslagna *huvudregeln* åligger det — i överensstämmelse med prioritetsprincipen — innehavaren av senare utförd elektrisk anläggning att vidta skyddsåtgärder som skäligen finns påkallade för att förebygga, att anläggningen genom induktion eller annorledes vållar skada å en äldre anläggning eller hinder i dess drift samt för att förebygga att förstnämnda anläggning utsattes för sådan skada eller sådant hinder ge-

nom inverkan från tidigare tillkommen elektrisk anläggning. 5 § i dess nuvarande lydelse saknar visserligen direkt motsvarighet till föreskriften att anläggningens innehavare skall vidta skyddsåtgärder även till undvikande av skada å den egna anläggningen. I denna del innebär dock förslaget endast en vidare utveckling av gällande rättsuppfattning, att en ny anläggnings innehavare har att vidkännas de ekonomiska konsekvenserna av sådan menlig inverkan, om icke vårdslöshet legat en äldre anläggnings innehavare till last. Vad som i ett visst fall skall anses konstituera prioritet i förhållandet mellan olika anläggningar bör enligt de sakkunnigas mening liksom hittills överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra. Vid meddelande av koncession å anläggning kan dock göras förtydligande uttalanden i frågan.

Med uttrycket »induktion eller annorledes» avses icke blott de farliga avståndsverkningarna genom induktion, influens och förhöjda markpotentialer utan även andra verkningar, t. ex. närverkningar genom kontakt eller överslag, ljudstörningar i teleledningar m. m. Radiostörningar undantas dock enligt en särskild bestämmelse. I motiveringen till förevärande bestämmelse har icke direkt berörts frågan om med farliga avståndsverkringar skall avses även korrosion på grund av läckströmmar i marken från likströmsanläggningar. I annat sammanhang har de sakkunniga emellertid uttalat, att behandlingen av korrosionen faller utanför utredningsuppdraget. De har därvid bl. a. framhållit, att risken för skada genom korrosion härrör främst från likströmselektrifierade banor, att skadorna blir märkbara först efter längre tids drift samt att det möter stora svårigheter att förtutse strömmarnas väg och utbredning. Svårighet kan även föreligga att fastställa om skador orsakats genom strömmar av nämnda slag eller av andra fenomen. Vissa skäl talar alltså för att särskilda bestämmelser meddelas rörande denna form av avståndsverkan. Korrosionsproblemet har ej aktualiserats av några under senare tid framkomna omständigheter. Huruvida 1902 års lags gällande bestämmelser om vidtagande av skyddsåtgärder avser även anordningar mot korrosion av denna art har de sakkunniga funnit tveksamt.

Enligt *undantagsregeln* skall innehavare av vissa högspänningsanläggningar vidta skyddsåtgärder mot skada eller hinder, som genom induktion eller annan dylik avståndsverkan — varmed åsyftas influens och förhöjda markpotentialer — kan uppkomma för vissa senare utförda elektriska anläggningar. De sakkunniga har nämligen funnit berättigat, att innehavaren av en särskilt farlig högspänningsanläggning ålägges att fortlöpande tillse, att anläggningen icke genom sådana avståndsverkringar orsakar skador å främst svagströms- och lågspända starkströmsanläggningar. Någon särskild efterforskningsplikt i förhållande till senare tillkomna anläggningar av sistnämnda natur har dock icke föreslagits för innehavaren av den farliga anläggningen. I lagtextförslaget har därför angetts, att

skyldigheten endast skall gälla gentemot en för honom känd anläggning. Detta bör i sin tur ses mot bakgrunden av den upplysningsplikt som föreslås skola åvila den som ämnar utföra elektrisk anläggning.

Beträffande frågan vilka farliga anläggningar som beröres av undantagsregeln har de sakkunniga till en början anfört, att omfattningen av det område, inom vilket farliga avståndsverkningar kan uppträda, i avgörande grad är beroende av jordslutningsströmmens styrka. Då stora jordslutningsströmmar kan uppkomma vid de direktjordade anläggningarna, har de funnit det motiverat att inskränka den på större »farlighet» grundade skyldigheten att vidta skyddsåtgärder till direktjordade och med dem i fråga om sättet för transformatornollpunkternas jordning jämställda anläggningar. I avsikt att från sådan skyldighet utesluta anläggningar, vilka icke ens vid direktjordning ger upphov till mer omfattande avståndsverkningar, har gränsen mellan en farlig och en mindre farlig anläggning dragits vid en sådan jordslutningsström som vid enfasigt jordfel kan överstiga 500 ampere. Detta värde har ansetts lämpligt med hänsyn till att det ligger klart över de strömvärden, som kan väntas vid enfasiga jordfel i system vilka är eller framdeles kan bli jordade över peter-senspole e. d., men samtidigt avsevärt under de strömvärden, som kan uppträda vid sådana direktjordade högspänningsanläggningar, vilka föranleder särskilda störningsbegränsande åtgärder. Den föreslagna regeln är sålunda tillämplig å direktjordade och därmed i fråga om farligt driftsätt jämställda anläggningar för spänning över 100 kV.

Kretsen av de starkströmsanläggningar, som skall komma i ånjutande av det utvidgade skyddet, har bestämts i anslutning till en i kommerskollegii kungörelse den 5 maj 1939 med föreskrifter angående utförande och skötsel av elektriska starkströmsanläggningar använd gräns mellan olika slag av sådana anläggningar, nämligen 600 V, vilken är den högsta spänning som förekommer i normala förbrukningsanläggningar. Särskilda skyddsanordningar mot avståndsverkningar vid anläggningar för högre spänningar behöver i regel icke vidtas utöver de åtgärder, som enligt nämnda föreskrifter skall utföras vid arbete på anläggningarna.

Med avseende å *den närmare innebörden av skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder* har de sakkunniga anfört följande.

Elektriska anläggningar måste på grund av administrativa föreskrifter om sådana anläggningars utförande eller med hänsyn till driftsäkerhet och kvalitet alltid utföras med en viss minimistandard i fråga om störningsfrihet och störningskänslighet. Åtgärder som betingas härav bör vidtas och bekostas av anläggningsinnehavaren utan hänsyn till prioritet i förhållande till andra anläggningar. Detta innebär vid starkströmsanläggningar att generatorer, transformatorer, likriktare o. d. skall utföras i så ringa grad övertonsalstrande som på teknikens rådande ståndpunkt är möjligt, att långa högspänningsledningars skall skruvas etc., allt utan att uppkommande kostnader skall påföras innehavare av svagströmsanlägg-

ningar. Svagströmsanläggningar skall på motsvarande sätt utföras så att de ej blir onormalt störningskänsliga. Användning av enkeltrådiga telefonledningar med jorden som återledare kan t. ex. icke anses stå i överensstämmelse med god teknisk praxis, och kostnaden för ändring av sådan ledning till tvåtrådig bör sålunda ej i något fall åvila innehavare av starkströmsanläggning. Vad som avses reglerat genom de i 5 § upptagna bestämmelserna är sålunda närmast skyldigheten att vidta skyddsåtgärder som går utöver vad hänsyn till allmän standard fordrar.

I praktiken är det icke möjligt att driva skyddskraven så långt, att störningar elektriska anläggningar emellan helt elimineras. Skyddsåtgärder med så vittgående syfte skulle f. ö. många gånger vara tekniskt utförbara och ställa sig alltför betungande för samhället och näringslivet. Man måste därför avstå från att kräva garanti för absolut störningsfrihet. Vad som med skäl kan fordras är i stället att sådana skyddsåtgärder vidtas, som på teknikens rådande ståndpunkt anses ge rimlig grad av driftsäkerhet och riskfrihet. Då dessa fordringar kan förändras med teknikens utveckling, kan någon bestämd norm icke uppställas i lagen. I fråga om åtgärder mot störningar, som medför fara för olycksfall eller brand genom elektrisk ström, bör minimikraven framgå av administrativa föreskrifter, medan åtgärder mot störningar av ofarlig natur lämpligen får grundas på normer och praxis. Vid fastställande av sådana föreskrifter och normer torde även beaktas om kostnaden för en skyddsåtgärd står i rimlig proportion till den skada som avses eliminerad genom åtgärden. — Även utan uttrycklig bestämmelse har ansetts uppenbart, att på den som har att vidta en skyddsåtgärd även ankommer att vidmakthålla åtgärden, så länge detta erfordras med hänsyn till motstående intressen.

De sakkunniga har även behandlat *frågan vid vilken anläggning berörda skyddsåtgärder skall utföras*. Åtgärderna bör i första hand utföras vid den anläggning, vars innehavare föreslagits skola svara för åtgärderna. Skyddsåtgärderna kan emellertid vara av många olika slag och kan med hänsyn till verkningsgraden utföras alternativt vid den störande eller den störda anläggningen eller vid dem båda. Det är angeläget att lagbestämmelserna underlättar valet i varje särskilt fall av den lämpligaste åtgärden. I enlighet härmed har föreslagits en bestämmelse, enligt vilken skyddsåtgärd skall få vidtas vid annan anläggning än den som i första hand kommer i fråga, därest detta skulle medföra bättre verkan eller leda till lägre kostnad. I regel synes böra undvikas att en skyddsåtgärd utföres av annan än innehavaren av den anläggning, vid vilken åtgärden skall komma till utförande. För det fall att åtgärden lämpligen skall vidtas vid en av annan innehavd anläggning, bör det därför i första hand ankomma på dennas innehavare att dra försorg därom. Den omständigheten, att en skyddsåtgärd skall vidtas vid en av annan innehavd anläggning och alltså utföras av dess innehavare, bör dock icke leda till att det primära ansvaret för att åtgärden kommer till stånd överflyttas på denna anläggnings innehavare. Med hänsyn till angelägenheten av att alla ur teknisk och ekonomisk synpunkt påkallade skyddsåtgärder blir verk-

ställda, är en dylik uppdelning av ansvaret olämplig, särskilt som det ibland kan framstå som tveksamt var åtgärden bör utföras. Enligt sakkunnigförslaget bör därför initiativplikten alltid åvila en bestämd anläggnings innehavare oberoende av var skyddsåtgärderna skall vidtas. I de fall, då åtgärden skall vidtas vid en av annan innehavd anläggning, bör initiativplikten anses fullgjord, när efter erforderlig utredning anmodan härom framställts till den andre anläggningsinnehavaren, som därefter har att svara för att åtgärden kommer till stånd.

Såsom förut berörts vid redogörelsen för undantagsregeln har de sakkunniga föreslagit, att den som ämnar utföra elektrisk anläggning skall lämna upplysning härom. I sakkunnigförslaget har nu upptagits en föreskrift, enligt vilken den som ämnar utföra en elektrisk anläggning skall före arbetets påbörjande lämna övriga berörda elektriska anläggningars innehavare de upplysningar, som erfordras för vidtagande av skyddsåtgärder. Närmare föreskrifter om sättet för *upplysningspliktens* fullgörande bör enligt de sakkunniga lämnas i administrativ ordning med stöd av 15 § i lagen. Därvid kan finnas lämpligt att medge vissa undantag från upplysningsplikten och att eventuellt även ange viss tidsfrist för dennas fullgörande. Att lämpligt organ bör uppdras att i tveksamma fall lämna besked, om sådan plikt föreligger eller ej.

För det fall att en anläggningsinnehavare *underlåter att inom skälig tid fullgöra sin skyldighet* att verkställa en skyddsåtgärd, har de sakkunniga föreslagit en bestämmelse, enligt vilken en annan anläggningsinnehavare då äger verkställa åtgärden. Det bör överlämnas åt den främmande anläggningsinnehavaren att själv bedöma, när omständigheterna kan anses motivera ett ingripande från hans sida. Hans bedömning härvidlag kan emellertid komma att inverka på frågan om ersättningsskyldighet för senare inträffade skador till följd av påverkan anläggningarna emellan.

Uppstår vid tillämpning av de föreslagna bestämmelserna meningskiljaktighet mellan anläggningarnas innehavare i fråga om vilka åtgärder som erfordras eller var dessa skall utföras, får tvisten, liksom f. n. är fallet, i sista hand avgöras av domstol. Ett rättegångsförfarande torde icke föranleda alltför stor tidsutdräkt, då ju redan första instans har möjlighet att med stöd av rättegångsbalkens bestämmelser förordna om verkställighet av dom innan denna vunnit laga kraft. Med stöd av erfarenheterna av gällande lagstiftning torde kunna förväntas, att dylika tvister i regel kommer att lösas förhandlingsvägen.

De sakkunniga har slutligen anfört, att de föreslagna reglerna om skyldighet att vidta skyddsåtgärder givetvis icke utesluter, att den förpliktade genom avtal med annan anläggningsinnehavare på denne överför ansvaret för åtgärdernas utförande. Reglerna avser sålunda endast att ange, vem som i första hand skall tillse att skyddsåtgärder kommer till stånd.

Yttrandena

De sakkunnigas uttalande att de icke ansett sig böra till behandling uppta frågan om vidtagande av åtgärder till skydd för tredje man har icke kommenterats i det stora flertalet yttranden. Uttalandet har emellertid bemötts av *hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen* och *svenska järnvägsföreningen*, vilka förordat en reglering av frågan i 1902 års lag.

Hovrätten har framhållit, att bestämmelser i detta hänseende ej behöver omfatta sådana åtgärder, som varje elektrisk anläggnings innehavare normalt är skyldig vidta till tredje mans skydd utan endast eventuellt erforderliga anordningar därutöver. Stadgande i denna riktning har synts hovrätten väl rimma med de sakkunnigas uttalande, att reglerna om vidtagande av skyddsåtgärder avser sådana åtgärder som går utöver vad hänsynen till allmän standard kräver. Den av hovrätten förordade regleringen skulle endast avse det fall att flera elektriska anläggningar är berörda, på så sätt att från en anläggning — vare sig genom närverkan eller genom avståndsverkan — inkommit ström i en annan anläggning, varefter tredje man omedelbart lider skada. Att låta reglerna avse skyddsåtgärder mot tredje man, där allenast en anläggning beröres — såsom vid avståndsverkan genom förhöjda markpotentialer vid anläggningens jordningspunkter — är onödigt, eftersom i detta fall någon tvekan ej kan uppkomma om vem svaret för åtgärdernas ombesörjande och bekostande åvilar. De åtgärder, som påkallas till skydd å ena sidan för en anläggning mot skada genom ström från annan anläggning och å andra sidan för tredje man, torde i stora delar sammanfalla. Redan detta har hovrätten funnit motivera att den tanke, åt vilken hovrätten givit uttryck, närmare överväges.

Enligt telestyrelsens mening bör för enhetlighetens skull bestämmelserna om skyddsåtgärder med hänsyn till såväl person- som materielfara finnas på samma ställe, lämpligen i 1902 års lag.

Järnvägsstyrelsen har anfört, att de skyddsåtgärder, som vidtagits mot induktionsspänningar i svagströmsledning, i stor utsträckning är motiverade av risken för personskador och avsedda att förebygga skador å person eller egendom. Dessa skaderisker har under senare år avsevärt förstörats och behovet av skyddsåtgärder har alltmer aktualiserats till följd av att driftsättet för kraftledning förändrats i syfte att öka överföringskapaciteten på ett för kraftledningens innehavaren ekonomiskt fördelaktigt sätt.

Den av de sakkunniga upptagna huvudregeln om vidtagande av åtgärder till skydd för elektrisk anläggning har, bortsett från vissa detaljer, icke berörts i de avgivna yttrandena.

Svea hovrätt och *föreningen Sveriges häradshövdingar* har emellertid funnit önskvärt, att lagtexten upptar något uttryck till ledning för bedömandet när en anläggning skall anses ha tillkommit. De har nämligen ansett det

vara en föga lämplig utväg att i denna fråga lita till förtydligande uttalanden i administrativ väg i samband med meddelande av koncession.

Frågan om ersättning för materiell skada genom elektrolytisk korrosion har av *telestyrelsen* upptagits till närmare behandling. Denna form av skadegörelse, som består däri att telekablars metallhöljen frätes sönder genom inverkan av läckströmmar från likströmsanläggningar, har på senare år blivit mer och mer aktuell och visat sig vålla ett stort antal fel i telekabelnäten. Eftersom i huvudregeln använts uttryckssättet att anläggning vållar skada genom »induktion eller annorledes», utgår styrelsen från att huvudregeln är tillämplig, då läckströmmar från en likströmsanläggning orsakar korrosionsskador å äldre teleanläggning. Det är även önskvärt, att bestämmelser fastställs för det fall, att läckströmmar från likströmsanläggning vållar korrosion å senare tillkommen telekabel. Med hänsyn till frågans komplicerade karaktär och till den omständigheten att även innehavare av andra anläggningar, t. ex. gas- och vattenledningar, är berörda av korrosionsfrågan, har styrelsen emellertid förklarat sig icke vara beredd att nu lämna något förslag till lagbestämmelser.

Den föreslagna undantagsregeln har tillstyrkts av *Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kommerskollegium, föreningen Sveriges härads-hövdingar, Sveriges advokatsamfund och Sveriges fastighetsägareförbund.*

Svenska elverksföreningen har ställt sig tveksam till undantagsregeln och sagt sig vilja fästa uppmärksamheten på svårigheten att bedöma vilka konsekvenser avsteget från prioritetsgrundsatsen kan komma att, med teknikens fortsatta utveckling, få för innehavarna av de störande anläggningarna.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat sig kunna acceptera att prioritetsprincipen frångås endast i vad gäller skyddsåtgärder, som är nödvändiga för att hindra fara för liv eller förstörelse av egendom, och alltså icke beträffande åtgärder mot enbart ljudstörningar eller annat hinder för ostörd drift. Till motivering av sin ståndpunkt har styrelsen anfört.

Rubbningen av prioritetsprincipen innefattar en utomordentligt betydelsefull belastning för kraftintresset. En ägare av en kraftledning får icke möjlighet att såsom hittills göra en bärande kalkyl över kostnaderna för sin ledning. Han måste alltid räkna med att i framtiden sådana nya elektriska anläggningar kan komma till utförande, som kräver skyddsåtgärder, och att han blir betalningsskyldig för dessa. Härvid bör särskilt uppmärksammas, att det icke blott kan bli fråga om skydd för sådana lågspännings- och svagströmsledningar som f. n. är allmänt nyttjade, utan det kan tänkas, att helt nya arter av ledningar eller elektriska anläggningar kommer till användning, vilka är mer känsliga för induktion än de nuvarande och därför kräver mer vittgående skyddsåtgärder än de nu brukliga.

Störningar, som medför ljudstörningar eller annat hinder för ostörd drift, uppträder vid normal drift hos kraftledningen och har intet samband

med de för liv och egendom farliga störningarna. De kan sålunda tänkas förekomma i en lednings omedelbara närhet oberoende av arten av jordning av nollpunkten i det system, vari ledningen ingår.

Avstyrkande yttranden har lämnats av *svenska vattenkraftföreningen* och de förut nämnda *representanterna för samma förening*. Representanterna har därvid anfört följande.

Mot den föreslagna rubbningen av prioritetsgrundsatsen i fråga om skyldigheten att utföra skyddsåtgärder kan allvarliga erinringar riktas. Erforderligt skydd i fråga om särskilt farliga anläggningar kommer för närvarande till stånd, icke vid den störande utan hos den störda anläggningen. Detta sammanhänger med att kostnaden vid ett sådant utförande blir 10—20 gånger lägre än om den störande skulle ombesörja åtgärderna vid sin anläggning. Under dessa förhållanden hade utförandet av skyddsåtgärderna lämpligen bort åläggas den störda yngre anläggningen och starkströmsanläggningen därtill bort förpliktas endast undantagsvis, då tekniska eller ekonomiska skäl det föranleda. En sådan ansvarsfördelning borde kompletteras med föreskrift att, innan skyddsåtgärd hos den störde utföres, den störande skall beredas tillfälle taga del av förslag till sådan åtgärd.

Det här förordade systemet skulle överensstämma med det, som för närvarande tillämpas, då fråga är om äldre kraftledning, vilka kunna störa nytillkomna teleledningar. Att skyddsåtgärderna utföras av televerket sammanhänger icke blott med att skyddsåtgärderna därigenom bli mindre kostnadskrävande än om skyddet skulle appliceras å kraftledningarna utan även därmed att televerket har större möjligheter att bedöma såväl frågan om skyddsåtgärder över huvud taget äro erforderliga som frågan om vilka åtgärder som skola ifrågakomma. Den enskilde eller kommunala kraftledningsinnehavaren är i detta avseende långt mindre rustad än televerket. — Vad sålunda anförts om sättet för åstadkommande av skydd för teleledningar gäller väsentligen också i fråga om S.J:s svagströmsledning.

Den andra grupp av anläggningar, som kunna tänkas bli störda av starkströmsledning, nämligen distributionsföretag, har icke samma möjligheter som televerket och S.J. att bedöma om och på vad sätt skyddsåtgärder skola vidtagas. Det vore därför rimligt, att andra innehavare av lågspänningsnät och svagströmsledning än televerket och S.J. bereddeshöjlighet till upplysning om de faror för induktion, som föreligga från de särskilt farliga starkströmsledningarna. Utgår man från att allmänna anvisningar om arten och omfattningen av risken samt om de åtgärder, som kunna förebygga denna, meddelas dessa ledningsinnehavare antingen genom elinspektionen eller av den induktionsgivande ledningens innehavare, skulle det icke vara oskäligt att även såvitt angår distributionsföreningar pålägga den störda anläggningens innehavare att i första hand svara för skyddsåtgärdernas utförande. Detta system tillämpas också för närvarande av vattenfallsstyrelsen, vilken giver de distributionsföreningar, som äro inom farozonen, allmänna upplysningar om induktionsrisken. Innehavaren av ett sådant nät underrättar så vattenfallsstyrelsen, om lågspänningsnätet i visst fall skall utbyggas i närheten av kraftledningen. De erforderliga åtgärderna utföras därefter av lågspänningsnätets innehavare under medverkan av vattenfallsstyrelsen.

Enligt vår mening synes icke någon allvarlig olägenhet vidlåda den nu rådande ordningen, vilken därför borde kunna lagfästas.

Mot vad sålunda anförts i fråga om kostnaderna för skyddsåtgärder har *telestyrelsen* invänt, att det, då mer än en ledning påverkas av en och samma kraftledning, kan ställa sig ekonomiskt gynnsammare att vidta skyddsåtgärderna vid kraftledningen än vid den andra ledningen. Detta inträffar, så snart det är fråga om två kablar med olika sträckning, vilka skall skyddas mot induktion från en kraftledning. Utgöres de störda ledningarna däremot av blankledningar, inträder den aktuella situationen ej vid ökning av antalet ledningsstråk från ett till två utan först vid ett ytterligare ökat antal.

Vad de sakkunniga i övrigt anført har i yttrandena icke föranlett annan erinran än att *telestyrelsen*, *järnvägsstyrelsen*, *vattenfallsstyrelsen*, *kommerskollegium* och *svenska järnvägsföreningen* yrkat på att i lagtexten, som åberopas i olika sammanhang vid diskussioner beträffande inverkan från starkströmsledningar på teleledningar, uttryckligen anges, att den som har att vidta en skyddsåtgärd även skall vidmakthålla den.

Departementschefen

1902 års lag i dess gällande lydelse innehåller i 5 § stadganden, enligt vilka innehavaren av en elektrisk anläggning är skyldig att vidta åtgärder för att mot strömmens verkningar skydda en tidigare tillkommen sådan anläggning. Däremot innehåller lagen f. n. icke några regler som förpliktar anläggningens innehavare att genom särskilda skyddsåtgärder förebygga skada för tredje man, dvs. skada som tillfogas person eller annan egendom än elektrisk anläggning. Vissa bestämmelser i detta avseende återfinns emellertid, såvitt gäller starkströmsanläggningar, i Kungl. Maj:ts kungörelse den 15 november 1957, nr 601, om elektriska starkströmsanläggningar och i kommerskollegii kungörelse den 5 maj 1939 med föreskrifter angående utförande och skötsel av elektriska starkströmsanläggningar — de s. k. kommerskollegii säkerhetsföreskrifter. För svagströmsanläggningar gäller kungörelsen den 14 januari 1944, nr 5, med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsanläggningar.

Som skäl för att icke föreslå, att bestämmelser om åtgärder till skydd för tredje man intas i lagen, har de sakkunniga anført, att frågan om vidtagande av sådana skyddsåtgärder reglerats i administrativ ordning och att det, på grund av lagens bestämmelser om anläggningsinnehavares ersättningsskyldighet för tredjemansskada, i regel även utan särskilt lagstadgande är klart vem som har att vidta erforderliga åtgärder. Enligt min mening föreligger ej heller behov av en särskild lagregel om vidtagande av åtgärder till skydd för person eller annan egendom än elektrisk anläggning, då det gäller att förebygga skada genom ström från *en* sådan anläggning. För sådant fall måste nämligen lagens bestämmelser om anläggningsinnehavares strikta ersättningsansvar för sådan skada anses ge tillräcklig ledning för frågan på vem det ankommer att vidta erforderliga

skadehindrande åtgärder. Är åter två eller flera med generator eller transformator försedda elektriska anläggningar berörda t. ex. på så sätt, att ström från en av dem kan genom avståndswerkan vålla skada för tredje man genom förmedling av den andra anläggningen, torde frågan om vem som skall vidta åtgärderna böra avgöras icke med ledning av lagens ersättningsregler utan enligt särskilda bestämmelser, liksom fallet är beträffande åtgärder till skydd för elektrisk anläggning. Härför talar redan det förhållandet att numera för person farliga avståndswerkningar kan uppträda inom vidsträckta områden kring ledningar för de högsta spänningarna. Enär de åtgärder som ifrågakommer till skydd för tredje man synes i stora delar sammanfalla med dem som användes för att förebygga skada å elektrisk anläggning, torde hinder icke möta mot att frågan om skydd för tredje man och för elektrisk anläggning regleras genom samma bestämmelser. I överensstämmelse med nu anförda synpunkter har jag låtit överarbeta de sakkunnigas förslag till regler om vidtagande av skyddsåtgärder. Det må anmärkas att reglerna om vidtagande av åtgärder till skydd för tredje man torde få betydelse huvudsakligen för tillämpningen av regressbestämmelserna i 9 §.

Jag övergår härefter till att behandla de särskilda stadgandena angående vilken av två eller flera elektriska anläggningars innehavare som har att vidta behövliga skyddsåtgärder.

Som huvudregel bör alltså gälla, att det skall åligga innehavaren av en senare tillkommen anläggning att ofördröjligen vidta åtgärder för att mot inverkan av ström från anläggningen skydda en annan, förut befintlig anläggning. Såsom jag nyss anført bör förpliktelsen att vidta skyddsåtgärder även avse åtgärder till förekommande av att strömmen vållar skada för tredje man genom förmedling av den äldre anläggningen. 5 § i dess nuvarande lydelse tar formellt sikte endast på det fall, att en nytillkommande anläggning befinnes vålla skada, då den tas i bruk. För att ge huvudregeln en mer generell avfattning bör i stället föreskrivas, att innehavare av elektrisk anläggning skall ofördröjligen vidta åtgärder för att förebygga, att anläggningen genom inverkan å förut befintlig dylik anläggning medelst induktion eller annorledes vållar skada å person eller egendom eller störning i driften. Jag delar de sakkunnigas uppfattning att skyddsåtgärderna bör komma till stånd, icke såsom f. n. generellt medges i 5 § vid endera anläggningen, utan i första hand vid den anläggning, vars innehavare skall svara för åtgärderna. I huvudregeln har därför föreskrivits, att den senare tillkomna anläggningens innehavare skall vidta åtgärderna vid sin anläggning. I stället för orden »vidtaga anordningar eller förändringar», som förekommer i den nuvarande texten och i sakkunnigförslaget, har i det inom departementet utarbetade lagtextförslaget använts uttrycket »vidtaga åtgärder» för att utmärka att vederbörande

har att icke blott utföra skyddsanordningar utan även svara för att anordningarna vidmakthålles. Enär »hinder i driften», som användes i den nuvarande texten, närmast för tanken på att driften blir bruten, har i stället begagnats »störning i driften» för att tydligare utmärka att härmed närmast avses ofarliga induktionsstörningar i teleanläggning. Även utan uttryckligt stadgande härom torde vara självklart, att den senare tillkomna anläggningens innehavare själv har att vidta åtgärder på sin egen anläggning för att förhindra, att skada eller driftstörning uppkommer vid hans anläggning genom inverkan av ström från äldre anläggning. Jag har därför icke medtagit den bestämmelse, som härutinnan föreslagits av de sakkunniga.

Varken den nuvarande 5 § eller de sakkunnigas förslag innehåller något uttryck till ledning för bedömandet när en elektrisk anläggning skall anses ha tillkommit. Alltefter de olika slagen av anläggningar torde skilda fakta få betydelse, såsom datum för meddelad koncession eller tidpunkten för ledningsarbetenas påbörjande. Förhållandena synes vara så skiftande att generella regler här svårligen kan uppställas. Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att frågan liksom hittills får överlämnas åt rätts-tillämpningen. Spörsmålet torde icke ha vållat några egentliga svårigheter.

Såväl växelströms- som likströmsanläggningar omfattas av huvudregeln. Särskilt i fråga om likströmsanläggningar bör uppmärksamhet ägnas åt den avståndsverkan som består däri, att läckströmmar träffar t. ex. en jordkabels metallmantel och fräter sönder denna, s. k. elektrolytisk korrosion. De sakkunnigas ståndpunkt synes vara den, att korrosionen icke regleras i gällande lag eller i sakkunnigförslaget. Lika med telestyrelsen, som i sitt yttrande utförligt behandlat korrosionsproblemet, anser jag dock att huvudregeln bör gälla även i fråga om skyddsåtgärder som erfordras mot korrosionen. Däremot är jag icke beredd att nu tillmötesgå telestyrelsens önskan om en särskild bestämmelse för det fall att en äldre likströmsanläggning genom korrosion orsakar skada å en senare tillkommen jordkabel. Frågan om en sådan bestämmelse är nämligen av komplicerad natur och torde kräva omfattande utredning av med korrosionen sammanhängande problem. Därest en dylik bestämmelse skulle framdeles visa sig vara erforderlig, torde frågan då få tas upp till behandling.

Den särskilda fara för avståndsverknningar, som driften av direktjordade kraftanläggningar för högre spänning än 100 kV medför, har föranlett de sakkunniga att med frångående av prioritetsprincipen föreslå en undantagsregel, enligt vilken innehavare av en sådan anläggning skall vidta skyddsåtgärder även i förhållande till vissa yngre anläggningar. Förslaget har mötts med kritik främst av svenska vattenkraftföreningen och dess särskilda representanter, vilka förordat att utförandet av skyddsåtgärderna lämpligen bör åligga innehavaren av en störd yngre

anläggning och att den störande anläggningens innehavare bör förpliktas därtill endast undantagsvis, då tekniska eller ekonomiska skäl det för-
anleder. Driften av direktjordade högspänningsanläggningar medför emel-
lertid enligt min mening å ena sidan så stora tekniska och ekonomiska
fördelar för dessa anläggningars innehavare och å andra sidan så bety-
dande risker för skada eller driftstörning å främst svagströms- och låg-
spända starkströmsanläggningar, att det icke kan anses oskäligt att ålägga
de direktjordade anläggningarnas innehavare att vidta även de skyddsåtgärder,
som påkallas av senare tillkomna anläggningar. I enlighet härmed
har sakkunnigförslaget, efter viss omarbetning, upptagits i 1 mom. andra
stycket av departementsförslaget.

I anslutning till sakkunnigförslaget har i lagtexten den i störningshän-
seende farliga anläggningen betecknats, icke som en direktjordad anlägg-
ning för spänning över 100 kV, utan som en anläggning, i vilken vid en-
fasigt jordfel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än
500 ampere. Det senare uttryckssättet har valts med hänsyn till att be-
stämelsen bör vara tillämplig även i fråga om en anläggning, vars trans-
formatornollpunkter jordats över endast i ringa mån strömbegränsande
organ. Såsom de sakkunniga anfört ligger gränsen 500 ampere klart över
de strömvärden, som kan väntas vid enfasiga jordfel i anläggningar, vilka
är eller framdeles kan bli jordade över petersenspole eller annat effektivt
strömbegränsande organ, men samtidigt under de strömvärden som kan
uppträda vid sådant fel i direktjordade högspänningsanläggningar.

Den omständigheten, att anläggningens transformatornollpunkter är
direkt förbundna med jord, medför under normal drift icke farligare av-
ståndsverkningar än om mellan nollpunkt och jord skulle ha insatts ett
verksamt strömbegränsande organ. Icke heller har genom direktjord-
ningen risken för ljudstörningar i telefonanläggningar ökat. Däremot har
den risk för obehöriga kopplingsförlopp i automatiserade telefonnät för-
storats, som föranledes av att i direktjordad anläggning förekommande
150-periodiga strömmar under normal drift går via nollpunkterna ned i
jorden. Den egentliga fareökningen uppkommer emellertid vid fel på an-
läggningen, då stora strömmar ledes ned i jorden. Den felbehäftade an-
läggningen bortkopplas visserligen normalt efter 0,1—0,5 sekunder, men
under denna tid kan uppkomma farliga avståndsverkningar genom induk-
tion eller förhöjda markpotentialer. Däremot har direktjordningen i och
för sig icke ökat faran för skada genom influens. Med hänsyn till det
anfödda bör det åligga en direktjordad anläggnings innehavare att oför-
dröjligen vidta åtgärder för att förebygga att anläggningen genom inver-
kan å vissa senare tillkomna anläggningar medelst induktion eller för-
höjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan
störning än ljudstörning.

I fråga om kretsen av de anläggningar, som skall få komma i åtnju-

tande av skydd enligt undantagsregeln, ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag, enligt vilket sådana anläggningar utgöres av dels svagströmsanläggningar och dels starkströmsanläggningar för en högsta spänning av 600 V. Såsom de sakkunniga framhållit bör innehavaren av en särskilt farlig anläggning ha skyldighet att vidta skyddsåtgärder endast i förhållande till sådan anläggning, om vilken han erhållit kunskap. För att han skall få kännedom om senare tillkomna anläggningar för svagström eller för starkström för en spänning av högst 600 V bör den, som ämnar utföra en sådan anläggning, före arbetets påbörjande underrätta honom härom. Enligt min mening erfordras dock icke en uttrycklig lagregel, som stadgar skyldighet för den blivande anläggningens innehavare att lämna upplysning om det planerade företaget. Underlåter denne att lämna sådan underrättelse, är det nämligen självklart att han får stå risken för att exempelvis den blivande anläggningen skadas genom induktion, eftersom den direktjordade anläggningens innehavare icke blivit pliktig att vidta skyddsåtgärder.

Enligt undantagsregeln skall skyddsåtgärderna ofördröjligen utföras vid den anläggning, i vilken den angivna jordslutningsströmmen kan uppkomma.

Beträffande den närmare innebörden av skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder enligt huvudregeln eller undantagsregeln har de sakkunniga anfört, att elektrisk anläggning alltid måste utföras med en viss minimistandard i fråga om störningsfrihet och störningskänslighet. Åtgärder som betingas härav bör därför vidtas och bekostas av anläggningens innehavare utan hänsyn till anläggningens prioritet i förhållande till andra anläggningar. Vad som avses med minimistandard i nämnda hänseenden har de sakkunniga närmare utvecklat. Jag hänvisar härutinnan till deras synpunkter i ämnet.

Med skyddsåtgärder enligt 5 § i lagen avses således skadeförebyggande anordningar, vilka behöver komma till utförande, sedan minimikraven på anläggningens störningsfrihet och störningskänslighet uppfyllts. De anordningar mot närverkan av ström, vilka utföres vid exempelvis korsningar mellan olika ledningar, torde vara fullt betryggande. Ej heller torde det bereda svårigheter att erhålla effektivt skydd mot influensverknningar från större kraftledningar, eftersom dessa verknningar uppträder blott på kort avstånd från ledningarna. Vad däremot angår inverkan på framförallt svagströmsledningar och lågspända starkströmsledningar genom induktion från direktjordad anläggning för spänning över 100 kV är det f. n. icke möjligt att åstadkomma skydd med full effektivitet. Bland skyddsåtgärder mot farlig induktion märkes främst anordningar för att snabbt och automatiskt koppla från den inducerande anläggningen samt uppsättande av överspänningsskydd i telefonledningar. En annan skydds-

åtgärd är att flytta undan en telefonledning, så att induktionsverkningarna i denna så mycket som möjligt begränsas.

Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att man av tekniska och ekonomiska skäl måste avstå från att kräva garanti för absolut skydd mot induktion och i stället nöja sig med att sådana skyddsåtgärder vidtas, som rimligen kan anses påkallade. Vilka skyddsanordningar som i det särskilda fallet skall komma till utförande torde i sin tur böra framgå av administrativa föreskrifter. I vad gäller starkströmsanläggningar innehåller kommerskollegii säkerhetsföreskrifter detaljerade tekniska bestämmelser om sådana anläggningars utförande och skötsel, vilka säkerhetsföreskrifter dock behöver kompletteras i vissa avseenden. Såvitt angår svagströmsanläggningar finns f. n. bestämmelser, som utfärdats av dels telestyrelsen och dels järnvägsstyrelsen på grundval av internationella överenskommelser. Dessa bestämmelser torde, efter viss överarbetning, kunna läggas till grund för utfärdandet av administrativa föreskrifter.

Såsom förut berörts skall skyddsåtgärderna komma till stånd vid den anläggning (anläggningen A), vars innehavare enligt huvudregeln eller undantagsregeln svarar för deras vidtagande. Eftersom skyddsåtgärderna kan vara av olika slag och utföras alternativt vid den störande eller den störda anläggningen eller vid dem båda, synes lagen böra uppta en regel som underlättar valet av de i varje särskilt fall lämpligaste åtgärderna. För att en skyddsåtgärd skall få utföras vid annan anläggning (anläggningen B), torde emellertid vissa villkor böra uppställas. Sålunda bör i avslutning till sakkunnigförslaget härför krävas, att utförandet av åtgärden vid anläggningen B medför bättre skyddsverkan för den störda anläggningen eller föranleder lägre kostnader — utan att skyddseffekten minskas — än om en annan åtgärd kommit till utförande vid anläggningen A. Är A en nytillkommande direktjordad ledning för högre spänning än 100 kV samt B en redan befintlig jordkabel för svagström, kan bättre skydd erhållas mot induktion i B, t. ex. om en kopparlina nedlägges i marken längs B än om den placeras utefter A. Är ordningsföljden mellan anläggningarna den motsatta, kan även komma i fråga att svagströmskabeln utförs med extra mantel av koppar samt dessutom med en speciell armering i stället för att skyddsåtgärder mot induktion vidtas vid A. I allmänhet blir kostnaderna lägre, om skyddsåtgärder utföres vid svagströmsanläggningen B i stället för vid A. Vid den ekonomiska jämförelsen får dock beaktas även sådana kostnader, som är förbundna med att en redan befintlig ledning kan behöva flyttas eller en nytillkommande ledning förläggas i en annan och därför längre sträckning än den som utan hänsyn till induktionsverkningarna skulle ha ifrågakommit. Kostnad för ändring av en lednings sträckning bör naturligen räknas som kostnad för skyddsåtgärd, liksom hänsyn också bör tas till de utgifter som föranledes av en skyddsanordnings framtida underhåll. Överhuvudtaget kan en mång-

fald olika situationer uppkomma, som påkallar varierande skyddsåtgärder. Den allmänna normen bör då gälla, att sådana åtgärder skall vidtas som ur såväl tekniska som ekonomiska synpunkter medför bästa resultat.

Om viss skyddsåtgärd av tekniska eller ekonomiska skäl bör utföras vid anläggningen B, bör det ankomma på dennas innehavare att vidta åtgärden. Huruvida sådana förutsättningar är för handen, bör bli föremål för utredning, som anläggningarnas innehavare låter verkställa. Det torde få förutsättas, att denna vanligen leder till överenskommelse om vilken åtgärd som skall utföras samt var och av vem den skall vidtas. Det kan emellertid icke undvikas, att understundom blir tvistigt hur frågan om skyddsåtgärder skall lösas. Särskilt om det då objektivt sett är tveksamt var viss åtgärd skall utföras, är det olämpligt att, såsom de sakkunniga föreslagit, B:s innehavare skall med befriande verkan för A:s innehavare bli skyldig att vidta åtgärden enbart på den grund, att A:s innehavare anmodat honom därtill. Såsom förutsättning för att förpliktelsen skall övergå på B:s innehavare bör i stället gälla att, där överenskommelse ej kan träffas, rätten finner att åtgärden skall komma till stånd vid anläggningen B. I 2 mom. första stycket av departementsförslaget har upptagits ett stadgande med det innehåll, jag här förordat.

Jag delar helt de sakkunnigas uppfattning att det som regel bör undvikas att en skyddsåtgärd vidtas av annan än innehavaren av den anläggning, där den skall komma till utförande. För det fall att någon underlåter att inom skälig tid fullgöra sin förpliktelse att vidta skyddsåtgärder, har de sakkunniga föreslagit ett stadgande av innehåll, att innehavaren av annan berörd elektrisk anläggning äger verkställa åtgärderna. Ett sådant stadgande får naturligen betydelse endast om den försumlige vägrar att låta den andra anläggningens innehavare vidta skyddsåtgärder. Vid tvist kan emellertid rätten på yrkande av part ålägga den försumlige att vidta åtgärder vid sin anläggning vid äventyr att, om han tredska, skyddsåtgärderna får på hans bekostnad verkställas genom den vinnandes försorg. Det i domen angivna äventyret är att anse som en anvisning om hur domen skall verkställas. Att rätten kan besluta om sättet för domens verkställighet — i de fall då såsom här fråga icke är om en personlig prestation — följer dock redan av allmänna rättsgrundsatser. Något uttryckligt stadgande, motsvarande det av de sakkunniga föreslagna, är därför icke erforderligt. För att undvika dröjsmål med domens verkställighet kan rätten med stöd av 17 kap. 14 § rättegångsbalken förordna, att domen må verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft.

Fördelning av kostnaderna för skyddsåtgärder (2 mom. andra stycket)

Gällande rätt

1902 års lag innefattar icke uttryckligen någon fullständig reglering av frågan om vem som skall vidkännas kostnaderna för utförande och

vidmakthållande av de skyddsanordningar, som erfordras i anledning av att elektriska anläggningar kan verka störande på varandra. Den nuvarande 5 § innehåller emellertid bestämmelser, vilka klart bygger på prioritetsgrundsatsen, dvs. på principen att innehavaren av senare tillkommen anläggning skall vidta och bekosta erforderliga skyddsåtgärder. I samma paragraf sägs också att, om innehavaren av en senare tillkommen anläggning underlåter att vidta skyddsåtgärder, den äldre anläggningens innehavare äger att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras. Även 6 §, som behandlar frågan om ersättningsskyldighet anläggningsinnehavare emellan, ger uttryck åt samma princip. Denna torde ha avsetts vara generell tillämplig i kostnadsfrågan.

De sakkunniga

Nuvarande och överblickbara framtida förhållanden ger icke anledning till att i allmänhet frånga prioritetsgrundsatsen som norm för fördelning av kostnaderna för skyddsåtgärder. De sakkunniga har därför uppställt den huvudregeln, att kostnaden skall åvila innehavaren av den senast tillkomna anläggningen.

Emellertid göres i två fall avsteg från huvudregeln, nämligen dels då den äldre anläggningen får särskild nytta av skyddsåtgärderna och dels då denna utgör en anläggning, i vilken vid enfasigt jordfel förekommande jordslutningsström kan överstiga 500 ampere i ledning eller felställe, dvs. i allmänhet en sådan anläggning för högre spänning än 100 kV som drives med direkt jordade transformatornollpunkter.

I förstnämnda avseende har de sakkunniga föreslagit, att innehavare av en äldre anläggning, för vilken åtgärderna visas vara till stadigvarande gagn genom minskade utgifter för underhåll och drift eller genom förbättrade driftförhållanden i övrigt, skall bidra till kostnaden för åtgärderna med högst det belopp, vartill båtnaden kan skattas. Ett stadgande med sådant innehåll utgör icke någon egentlig nyhet utan överensstämmer med vad som redan nu tillämpas. Det föreslagna stadgandet kan sägas icke innebära annat än att till fördelning enligt lagens bestämmelser icke bör ifrågakomma större del av kostnaden för en åtgärd än som motiveras ur skyddssynpunkt. Såsom exempel på fall, då stadgandet bör vinna tillämpning, har de sakkunniga anfört.

En åtgärd vid t. ex. en teleledning till skydd för störning från en senare tillkommen högspänningsledning kan samtidigt förbättra åskskyddet för teleledningen. En i samma läge aktualiserad kablifiering av teleledningen kan också medföra fördelar för denna i andra hänseenden än som störningsskydd, t. ex. i form av minskning av underhållskostnaderna eller av kostnaderna för ökning av trafikkapaciteten. Kostnaden för åtgärden bör då uppenbarligen icke helt belasta den störande högspänningsledningen utan i mån av nytta fördelas mellan högspännings- och teleanläggningarna. Det kan även tänkas, att en åtgärd, t. ex. omläggning eller kablifiering,

vid en starkströmsanläggning, som verkar störande på en senare tillkommen teleanläggning, medför fördelar för driften vid starkströmsanläggningen i form av minskning av underhållskostnader m. m. En modifiering av prioritetsprincipen med hänsyn till den båtnad, som en skyddsåtgärd medför utöver vad som erfordras för att undvika störning från annan elektrisk anläggning, synes i samtliga fall av angiven art böra komma till stånd.

Vad åter gäller en sådan anläggning för högre spänning än 100 kV, som drives med direkt jordade transformatornollpunkter, kan de skäl, som talar för att låta anläggningens innehavare inta en särställning i fråga om skyldighet att vidta skyddsåtgärder, även anföras för att till dennes nackdel i viss mån modifiera prioritetsprincipen vid fördelning av kostnaderna för dylika åtgärder. Eftersom avståndsverkningarna från en sådan högspänningsanläggning kan uppträda inom ett mycket vidsträckt område, möter det utomordentliga svårigheter att redan i samband med anläggningens tillkomst bedöma de olägenheter, som anläggningen kan komma att medföra för framtida elektriska anläggningar av mindre riskskapande natur. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas om högspänningsanläggningen bör få komma till stånd, med mindre dess störningsområde starkt reduceras genom särskild utformning av anläggningen. Detta är väl åtminstone till en viss gräns tekniskt möjligt men ställer sig ur ekonomisk synpunkt avsevärt ofördelaktigare än att vidta skadeförebyggande åtgärder vid de störda anläggningarna, vare sig dessa tillkommit före eller efter högspänningsanläggningen. En sådan uppmjukning av prioritetsgrundsatsen, som innebär att högspänningsanläggningens innehavare kan i skälig omfattning förpliktas bidra till kostnaden för skyddsåtgärder till förmån för senare tillkomna anläggningar, torde för kraftindustrin vara att föredra framför det andra alternativet, nämligen att genom föreskrift om störningsbegränsning göra en inskränkning i möjligheterna att anordna kraftöverföringen ekonomiskt. De sakkunniga har därför föreslagit ett undantagsstadgande av innehåll att högspänningsanläggningens innehavare må, efter vad skäligt prövas, åläggas delta i kostnaden för nödiga skyddsåtgärder mot induktion eller annan dylik avståndsverkan i senare tillkomna svagströmsanläggningar och starkströmsanläggningar för en spänning av högst 600 V. I stadgandet har ej angivits efter vilka grunder skälighetsprövningen skall ske. Den bidragsskyldighet, som åvilar högspänningsanläggningens innehavare, har därjämte föreslagits skola i allmänhet maximeras till tre fjärdedelar av kostnaden, vilken andel dock får höjas om synnerliga skäl är därtill. Den fördelning som skall ske enligt förevarande stadgande avser den i förekommande fall med hänsyn till båtnaden reducerade kostnaden.

I fråga om den föreslagna skälighetsprövningen har de sakkunniga framhållit följande.

Givetvis hade det varit önskvärt att fördelningsprinciperna kunnat åtminstone i huvudsak fastslås i lagtexten, detta särskilt med hänsyn till angelägenheten av att innehavare av elektriska anläggningar skall kunna i godo göra upp förekommande meningsskiljaktigheter. Det torde emellertid vara omöjligt att på ett ens tillnärmelsevis nöjaktigt sätt i förväg ange vilka fördelningsprinciper som bör tillämpas i alla de vitt skiftande fall som kan tänkas uppkomma och som bör bedömas med hänsyn till teknikens ståndpunkt. Det är särskilt med tanke härpå som de sakkunniga även föreslår inrättandet av en nämnd för elstörningsfrågor. Genom dess verksamhet synes man kunna förvänta att riktlinjer för bedömning av hithörande spörsmål relativt snabbt skall utkristalliseras och successivt anpassas efter den fortgående tekniska utvecklingen.

Emellertid torde det vara på sin plats att i detta sammanhang nämna några exempel på när fråga om kostnadsfördelning med tillämpning av den sist behandlade regeln kan uppkomma. Om ett blankledningsknippe teleledningar beröres av en senare utförd högspänningsanläggning med direktjordad nollpunkt har sistnämnda anläggningsinnehavare haft att vidta och bekosta nödiga skyddsåtgärder. Det har härvid visat sig bäst att utföra åtgärderna vid teleanläggningen. Senare uppkommer behov av att på samma stolplinje upplägga ytterligare ledningar, vilka icke skyddas för störningar från högspänningsanläggningen genom de redan vidtagna skyddsåtgärderna. Därest dessa utförts vid högspänningsanläggningen, hade de däremot erbjudit skydd även för de senare framdragna teleledningarna. Under sådana förhållanden kan det enligt de sakkunnigas uppfattning ej anses oskäligt att teleanläggningens innehavare beredes möjlighet att av högspänningsanläggningens innehavare utfå en del av kostnaderna för de nytillkommande skyddsåtgärderna. För kostnadsfördelningsfrågan bör emellertid inte enbart den ekonomiska jämförelsen vara avgörande utan hänsyn bör tas även till andra omständigheter, t. ex. i vad mån behovet av de nya teleledningarna var att förutse vid tiden för utförandet av de ursprungliga skyddsåtgärderna. Bedömningen härvidlag kan föranleda en jämkning i ena eller andra riktningen. — Om under samma förhållanden framdragandet av de nya teleledningarna aktualiserar kablifiering av teleanläggningen, bör vid fördelning av kostnaderna väl beaktas, att ytterligare störningsskydd därefter icke torde erfordras, men även att kablifieringen kan medföra förmåner för teleanläggningens innehavare i form av minskade underhållskostnader, högre trafikcapacitet o. d. — Vid skälighetsprövningen bör hänsyn tas även till sådana omständigheter som att de aktuella störningarna måhända kunnat begränsas genom val av annan sträckning av den för störning utsatta ledningen. — Som exempel på sådana omständigheter som bör kunna föranleda att en förhållandevis stor kostnadsandel pålägges den störande anläggningen må nämnas det fallet, att denna anläggning, ehuru äldre än den för störningar utsatta anläggningen, efter dennas tillkomst omlagts till farligare driftsätt. — Med kostnad för skyddsåtgärd avses kostnad för såväl utförande som underhåll av anordningen. Vid fördelning av kostnaden torde det i en del fall visa sig skäligt och praktiskt att låta innehavaren av den anläggning, vid vilken åtgärden vidtagits, inom ramen för hans bidragsskyldighet i första hand stå för underhåll av skyddsåtgärden.

Som skäl för att bidragsskyldigheten i allmänhet skulle vara maximerad till tre fjärdedelar av kostnaden har de sakkunniga anfört, att en icke så-

lunda begränsad bidragsskyldighet skulle kunna tänkas leda till att nyttillkommande, för induktion eller annan dylik avståndsverkan utsatta elektriska anläggningar ur teknisk-ekonomisk synpunkt icke projekterades med skäligen hänsyn till den tidigare utförda högspänningsanläggningen. Med den föreslagna begränsningen torde dock i det enskilda fallet kunna nås ett resultat, som överensstämmer med skälighetens krav. I enstaka undantagsfall kan emellertid billighetsskäl tala för en mer vittgående bidragsskyldighet, varför möjlighet härtill ej bör vara helt utesluten. Så kan vara fallet i förhållandet mellan en högspänningsanläggning och en lågspänningsanläggning med ringa ekonomisk bärkraft, vars tillkomst ur skilda synpunkter framstår som särskilt önskvärd.

Yttrandena

De sakkunnigas förslag har i yttrandena upptagits till närmare granskning endast såvitt avser det undantag från huvudregeln, som gäller i fråga om direktjordad anläggning för högre spänning än 100 kV. I övrigt har förslaget lämnats utan erinran.

Berörda undantagsstadgande har i sin helhet tillstyrkts av *Svea hovrätt, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kommerskollegium, föreningen Sveriges häradshövdingar, landsbygdens elnämnd, svenska järnvägsföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges fastighetsägareförbund.*

I princip tillstyrkande yttranden, ehuru med vissa anmärkningar mot stadgandets utformning, har avgivits av *justitiekanslersämbetet, hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och svenska elverksföreningen.*

Stadgandet har avstyrkts av *svenska vattenkraftföreningen och föreningens särskilda representanter.* Representanterna har framhållit, att rubbningen av prioritetsprincipen innefattar en utomordentligt betydelsefull belastning för kraftintresset. Högspänningsanläggningens innehavare skulle, om förslaget genomföres, icke ha möjlighet att såsom hittills göra en bärande kalkyl över kostnaderna för sin anläggning. Han måste alltid räkna med att i framtiden sådana nya elektriska anläggningar kan komma till utförande, vilka kräver skyddsåtgärder, och att han blir betalningskyldig för dessa. Härvid bör uppmärksammas, att det icke blott kan bli fråga om skydd för sådana lågspännings- och svagströmsledning, som f. n. är allmänt nyttjade, utan att även helt nya arter av ledningar eller elektriska anläggningar kan komma till användning — anläggningar som är betydligt mer känsliga för induktion än de nuvarande och därför kräver mer vittgående skyddsåtgärder än de nu brukliga.

Mot vad vattenkraftföreningens representanter sålunda anfört har *telestyrelsen* invänt, att på kraftsidan — där man har kännedom om oförutsedda utgifter för skador eller driftstörningar i följd av åska, brand, olycksfall etc. — erfarenheter mycket snart torde kunna samlas, så att

storleken av kostnaderna även för åtgärder mot induktion kan förutses. Tillkomsten av framtida, allt störningskänsligare anläggningar torde icke behöva befaras, eftersom vetenskapen om risk för farliga avståndsverknningar på telesidan utlöst en verksamhet som tagit sikte på att förbättra olika teleanordningars förmåga att uthärda överspänningar.

Mot stadgandets utformning har till en början *vattenfallsstyrelsen*, liksom i fråga om undantagsregeln angående skyldighet för den direktjordade högspänningsanläggningens innehavare att vidta skyddsåtgärder, anfört att prioritetsgrundsatsen bör frångås endast i vad gäller skyddsåtgärder, som är nödvändiga för att hindra fara för liv eller förstörelse av egendom, men däremot ej beträffande åtgärder mot driftstörningar. Samma mening har uttalats av *representanterna för svenska vattenkraftföreningen*.

Vad angår den föreslagna skälighetsprövningen har *hovrätten för Nedre Norrland* anmärkt, att det knappast är tillfredsställande att underlåta varje antydan om efter vilka grunder prövningen bör företas. Stadgandet blir härigenom alltför vagt. Det torde ej möta oöverstigligen svårigheter att i lagtexten införa åtminstone ett eller annat exempel på omständigheter att beakta vid förevarande prövning.

Den föreslagna maximeringen av bidragsskyldigheten till tre fjärdedelar av kostnaden har föranlett invändningar från vissa remissinstanser. Sålunda har *svenska elverksföreningen*, *svenska vattenkraftföreningen* och *vattenkraftföreningens representanter* påyrkat att bidragsskyldigheten begränsas till hälften av kostnaden. Vattenkraftföreningens representanter har motiverat sin ståndpunkt med att förslaget i denna del icke synes vara ägnat att i tillräcklig grad medföra intresse hos en störd anläggningens innehavare för kostnadsbesparing vid utförandet av skyddsåtgärder. Å andra sidan har *telestyrelsen* och *järnvägsstyrelsen*, med instämmande av *justitiekanslersämbetet*, uttalat sig mot att lagtexten upptager någon direkt maximering av bidragsskyldigheten. Därvid har bl. a. framhållits att verkningarna av en dylik fixerad maximandel är synnerligen svåra att förutse, att en begränsning av bidragsskyldigheten föreligger redan med den föreslagna skälighetsprövningen och att det därför icke finns risk för att nya svagströmsanläggningar skulle projekteras utan nödig hänsyn till en tidigare utförd direktjordad högspänningsanläggning.

Hovrätten för Nedre Norrland har slutligen ifrågasatt om ej de föreslagna stadgandena i förevarande moment bör i sin helhet överarbetas icke blott formellt utan även materiellt. Hovrätten har därvid yttrat.

Enligt de sakkunnigas förslag göres undantag från huvudregeln i två fall, det ena när åtgärden är den äldre anläggningen till stadigvarande gagn och det andra när nämnda anläggning är i särskild grad störande. Det synes hovrätten icke uteslutet att tänka sig en vidare ram för möjligheterna att åstadkomma en rimlig fördelning av kostnaden för ifrågavarande skyddsåtgärder. Sålunda förefaller det icke oskäligt att en äldre, störande starkströmsanläggning, även om den icke är av sådan beskaffen-

het som förslaget förutsätter, bidrar till kostnaden, t. ex. när den efter den störda anläggningens tillkomst omlagts till farligare driftsätt. Å andra sidan synes undantag från huvudregeln också böra kunna ske beträffande en äldre, störd anläggning, när den är särskilt störningskänslig och därför kräver skydd utöver vad i vanliga fall skulle ha erfordrats. Med nämnda utvidgningar av undantagsfallen till nackdel för äldre anläggningar skulle givetvis följa att, där undantagssituation föreläge å såväl den äldre som den sist tillkomna anläggningens sida — såsom vid förhållandet mellan en äldre, kvalificerat farlig högspänningsanläggning och en senare tillkommen speciellt störningskänslig lågspännings- eller svagströmsanläggning — man vid kostnadsfördelningen finge ta hänsyn till den senare anläggningens i och för sig undantagsgrundande förhållanden.

Om vad hovrätten här anfört anses förtjäna beaktande skulle förevarande moment förslagsvis kunna utformas sålunda, att till huvudregeln i första punkten anknötes en bestämmelse av innehåll, att nämnda regel skulle gälla i den mån icke innehavaren av den äldre anläggningen skäligen borde bidra till kostnaden med hänsyn till båtnaden av åtgärden, ändrade driftförhållanden, anläggningens farlighet eller störningskänslighet eller andra särskilda omständigheter. I anslutning härtill kunde härefter upptagas den föreslagna maximeringen av ersättningsskyldigheten.

Departementschefen

Det av de sakkunniga framlagda förslaget till lösning av frågan, hur kostnaderna för skyddsåtgärder bör fördelas mellan innehavare av elektriska anläggningar, utgår från den uppfattningen att det i allmänhet saknas anledning överge den i nuvarande 5 § undantagslöst gällande prioritetsgrundsatsen, enligt vilken innehavaren av en yngre anläggning skall vidta och helt bekosta åtgärder till skydd för en äldre anläggning. Som huvudregel gäller därför att kostnaden skall åvila den yngre anläggningens innehavare. Denna regel modifieras emellertid i sakkunnigförslaget till en början genom ett stadgande av innehåll att, om åtgärderna medför båtnad för den äldre anläggningen, dennas innehavare skall bidra till kostnaden med högst det belopp, vartill båtnaden kan skattas. Ett sådant stadgande säges icke utgöra någon egentlig nyhet utan överensstämma med vad som redan nu tillämpas. Någon erinran mot detta stadgande har icke heller framkommit under remissbehandlingen.

De sakkunnigas förslag innehåller emellertid även en annan och mer betydelsefull modifiering av huvudregeln. I fråga om de i störningshänseende farligaste anläggningarna — dvs. sådana anläggningar för högre spänning än 100 kV som drives med direkt jordade transformatornollpunkter — föreslås sålunda ett stadgande, enligt vilket anläggningens innehavare må, efter vad skäligt prövas, åläggas delta i kostnaden för nödvändiga åtgärder till skydd för en senare tillkommen, för honom känd svagströmsanläggning eller för en dylik starkströmsanläggning för en spänning av högst 600 V. Bidragsskyldigheten för den äldre anläggningens innehavare avser den i förekommande fall, efter avdrag av värdet å

båtnaden för den yngre anläggningen, återstående kostnaden och har begränsats till högst tre fjärdedelar därav, vilken andel får överskridas endast om synnerliga skäl föranleder därtill. Mot detta stadgande har från visst håll riktats den principiella invändningen, att innehavaren av den störande högspänningsanläggningen skulle, om förslaget genomfördes, icke ha möjlighet att som hittills göra en bärande kalkyl över kostnaderna för anläggningen utan måste räkna med att bli betalningsskyldig för åtgärder till skydd för framtida anläggningar. Härvid borde särskilt uppmärksammas att sådana nya arter av elektriska anläggningar kunde tänkas komma till utförande, som blir mer störningskänsliga och därför kräver mer vittgående skyddsåtgärder än de nu brukliga.

Enligt min mening vilar de sakkunnigas förslag, även såvitt gäller undantagsstadgandet med avseende å direktjordad anläggning för spänning över 100 kV, på principiellt riktiga grunder — låt vara att stadgandena icke uttryckligen reglerar även kostnaderna för åtgärder till skydd för person eller annan egendom än elektrisk anläggning. De skäl, som jag förut åberopat för att föreslå den i 1 mom. upptagna undantagsregeln, talar med samma styrka även för att pålägga innehavaren av direktjordad högspänningsanläggning kostnader för åtgärder mot induktion eller inverkan av förhöjda markpotentialer i senare tillkomna anläggningar för svagström eller för starkström å högst 600 V.

Som telestyrelsen anfört torde sådana erfarenheter snart vinnas, att innehavare av direktjordad högspänningsanläggning kan beräkna kostnaderna för framtida skyddsåtgärder. Det får framdeles övervägas, huruvida tillkomsten av helt nya arter störningskänsliga elektriska anläggningar påkallar en reglering, som avviker från huvudgrunderna i de sakkunnigas förslag. Någon avgörande betydelse torde därför icke böra tillmätas den invändningen, att högspänningsanläggningens innehavare skulle, om förslaget genomfördes, icke kunna göra en bärande kalkyl över kostnaderna för anläggningen.

Mot utformningen av undantagsstadgandet med avseende å direktjordad högspänningsanläggning kan väsentligen anmärkas, att lagtexten icke ger någon ledning för frågan, hur skälighetsprövningen bör utföras. Detta är, såsom hovrätten för Nedre Norrland påpekat, icke tillfredsställande, eftersom stadgandet härigenom blir alltför vagt. En sådan omarbetning av sakkunnigförslaget bör därför ske, att det klart framgår, i vilken omfattning innehavaren av en befintlig högspänningsanläggning skall bekosta skyddsåtgärder i förhållande till senare utförda anläggningar för låg spänning.

Enligt min mening bör det åligga den, som vidtar erforderliga skyddsåtgärder vid sin anläggning antingen enligt huvudregeln eller enligt undantagsregeln i 1 mom. av departementsförslaget, att svara för den härav föranledda kostnaden. I förstnämnda avseende överensstämmer denna ord-

ning helt med gällande rätt och sakkunnigförslaget. Att innehavaren av en redan utförd direktjordad högspänningsanläggning får bekosta sådana skyddsanordningar, som kommer till stånd för att begränsa induktions- eller markpotentialverknningar i senare tillkomna anläggningar för svagström eller lågspänd starkström, synes innebära en rimlig avvägning mellan här motstående intressen och tillika vara en naturlig följd av att han enligt 1 mom. är pliktig att utföra och underhålla dessa anordningar. Möjligen kan invändas att högspänningsanläggningens innehavare därmed också får bekosta anordningar till skydd för svagströmsanläggningar, som utan bärande skäl förlagts till ett för induktionsverkningsarna särskilt utsett område. Regeln i 2 mom. första stycket av departementsförslaget — enligt vilken svagströmsanläggnings innehavare kan under vissa förutsättningar av rätten åläggas att vidta särskilda åtgärder vid denna anläggning — torde dock utgöra ett visst korrektiv mot att svagströmsanläggningar projekteras utan skäligen hänsyn till risken för induktion från högspänningsanläggning.

I 2 mom. andra stycket av departementsförslaget har upptagits en kostnadsregel för det fall, att elektrisk anläggnings innehavare enligt momentets första stycke vidtagit skyddsåtgärd. Regeln har givits det innehållet, att den som enligt 1 mom. är skyldig att vidta skyddsåtgärd vid sin anläggning skall, ändå att skyddsåtgärd på grund av föreskrifterna i 2 mom. första stycket vidtagits vid annan elektrisk anläggning, gälda nödig kostnad för åtgärden. Ersättning skall således lämnas endast för viss eller vissa bestämda åtgärder, om vilka överenskommelse träffats eller vilka rätten vid tvist ålagt sistnämnda anläggnings innehavare att utföra. Sådana åtgärder kan bestå t. ex. däri, att sträckningen av befintlig eller planerad elektrisk ledning ändras, att luftledningars ersättes med jordkabel eller att överspänningsskydd uppsättes i svagströmsledning. Uppsättande av överspänningsskydd torde bli den vanligaste åtgärden för att skydda svagströmsledning mot induktion. Med kostnad för skyddsåtgärd avses såväl material- som arbetskostnad för uppsättande och underhåll av skyddsanordningar. Anläggningsinnehavare, som vidtar onödigt omfattande eller särskilt dyrbara skyddsåtgärder, ehuru andra sådana i och för sig varit tillräckliga, bör dock själv få vidkännas den härav föranledda extra kostnaden. Som nödig kostnad bör därför räknas endast utgifter i samband med att sådana anordningar kommer till stånd, vilka erfordras för att åstadkomma tillräckligt skydd. Minskade intäkter, som föranledes av att strömmen måste brytas för att skyddsåtgärder skall kunna utföras vid anläggningen, torde även anses som nödig kostnad, liksom också utgifter som föranledes av att anläggningens innehavare nödgas under tiden köpa ersättningskraft för att kunna fullgöra gjorda leveransåtaganden.

I vissa fall kan skyddsanordning bereda andra fördelar för den elek-

triska anläggning, där den vidtas, än såsom skydd mot inverkan av ström från annan sådan anläggning. Sålunda medför en jordlina ovanför ledarna i en högspänningsledning icke blott minskad risk för induktion i svagströmsledningar utan även förbättrat åskskydd för högspänningsledningen. Om en telefonledning framdras såsom jordkabel, kan — utöver skydd mot induktion — erhållas ökad trafikkapacitet samtidigt som kabeln fordrar mindre tillsyn än luftledningar. Medför sålunda skyddsåtgärd åtgärd för anläggningen i form av minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften, bör det skäligen åligga anläggningens innehavare att i motsvarande mån själv bära kostnaden. I enlighet härmed har kostnadsregeln avfattats. Därvid har även beaktats att endast den kostnad, som är motiverad uteslutande ur skydds-synpunkt, skall ersättas. Med hänsyn härtill saknas enligt min uppfattning anledning att, såsom de sakkunniga förordat, till viss andel av kostnaden maximera ersättningskyldigheten.

6 §.

Gällande rätt

Enligt 6 § gäller f. n. att, om elektrisk anläggning skadats eller dess drift hindrats genom inverkan av ström från annan sådan anläggning, sistnämnda anläggnings innehavare är ersättningskyldig, där han underlåtit vidtaga föreskrivna skyddsåtgärder eller skadan eller hindret eljest föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel. Har skada eller hinder uppkommit å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller hindret av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, är denna anläggnings innehavare pliktig ersätta skadan eller förlusten. Har vårdslöshet förekommit vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel, äger rätten med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna felen bestämma till hur stort belopp skadan eller förlusten skall drabba vardera sidan.

De sakkunniga

De sakkunniga — enligt vilka anledning ej finns att införa strikt ersättningsansvar för skada å elektrisk anläggning — har förordat, att ersättningsreglerna i förevarande paragraf anknytes till underlåtenhet att vidta de skyddsåtgärder och fullgöra den upplysningsplikt som de föreslagit. Innebörden av ersättningsreglerna undergår härigenom en viss förskjutning, eftersom enligt sakkunnigförslaget skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder utsträcker, vilket medför en motsvarande utvidgning av ersättningsplikten. En dylik utsträckning av ersättningsansvaret har de sakkunniga funnit ändamålsenlig, då skadeståndets funktion i förevarande fall icke minst är att trygga att nödiga säkerhetsanordningar finns. Genom

jämkning eller bortfall av ersättningskyldighet samt överflyttning av ansvaret i händelse av vållande från den störda anläggningens sida, under beaktande av bl. a. reglerna i 9 § andra stycket, torde förutsättningar finnas för en i det enskilda fallet skälig fördelning av skadeståndsplikten. Särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard har ansetts böra beaktas vid bestämmandet av skadestånd. De sakkunniga har slutligen föreslagit, att nuvarande stadgande om jämkning av ersättningskyldigheten vid vållande å ömse sidor får utgå, eftersom jämkning torde med hänsyn till allmänna rättsgrundsatser böra ske även utan stöd av lagstadgande.

Yttrandena

De sakkunnigas förslag har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna.

Frågan om ersättningsansvaret för skada, som trots vidtagna skyddsåtgärder kan uppkomma i svagströmsanläggning genom induktion från kraftledning, har ingående behandlats av *telestyrelsen*, *järnvägsstyrelsen* och *svenska järnvägsföreningen*. Enligt dessa remissorgan bör ersättningsbestämmelserna utformas så, att kraftledningens innehavare blir ersättningskyldig oberoende av vållande å hans sida. Enligt järnvägsstyrelsen är det dock rimligt, att undantag från ersättningskyldigheten medges i fall, då skadan föranletts av att svagströmsanläggningens innehavare underlåtit vidta föreskrivna skyddsåtgärder eller av att eljest förekommit vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel.

De tre remissorganen har anfört bl. a. följande. Mot skada genom strömmens närverkan finns fullgoda, med stöd av långvarig erfarenhet utbildade skyddsanordningar. Helt annorlunda förhåller det sig med skador genom strömmens avståndsverkan och skyddsåtgärder mot dessa. Man kan nämligen icke genom att vidta rimliga skyddsåtgärder eliminera risken för att genom strömmens avståndsverkan skador uppstår på svagströmsanläggningar eller hinder i dessas drift. Sålunda kan skador t. ex. uppstå vid jordfel i en högspänningsanläggning med lång urkopplings-tid på grund av fel på brytare eller reläsystem, vilka fel ej kan helt förebyggas och ej heller behöver vara föranledda av vårdslöshet. Denna risk måste anses ha ökat i väsentlig grad genom tillkomsten av ledningar, drivna med direktjordad nollpunkt. Då detta för starkströmssidan förmånliga driftsätt tolereras efter vidtagande av åtgärder på svagströmssidan t. ex. i form av inkoppling av överspänningsskydd — sådana kan ej 100-procentigt eliminera riskerna för skador eller driftsolägenheter — förefaller det ofrånkomligt, att den störande anläggningens innehavare blir ersättningskyldig, även om han icke underlåtit vidta föreskrivna skyddsåtgärder och oaktat annan vårdslöshet vid denna anläggningens utförande eller skötsel ej förekommit. Utan en regel om sådan ersättningskyldighet

skulle svagströmsanläggningens innehavare i praktiken få vidkännas huvudparten av kostnaderna för ifrågavarande skador. Enligt järnvägsstyrelsen torde icke behöva befaras att en bestämmelse om strikt ansvar för högspänningsanläggningens innehavare skulle leda till att en svagströmsanläggning utföres och skötes med mindre aktsamhet, därest den av styrelsen föreslagna begränsningen i ansvaret vid vårdslöshet å svagströmsanläggningens sida infördes.

Hovrätten för Nedre Norrland och föreningen Sveriges häradshövdingar, som i övrigt lämnat de sakkunnigas förevarande förslag utan erinran, har riktat anmärkningar mot att nuvarande stadgande om jämkning av ersättningskyldigheten vid ömsesidig vårdslöshet uteslutits. Enligt deras mening bör stadgandet bibehållas. Föreningen har anfört, att de sakkunnigas uttalande, att jämkning torde med hänsyn till allmänna rättsgrundsatser böra ske även utan stöd av lagstadgande, visserligen må vara aldrig så riktigt nu men att vid lagens tillkomst jämkningsregeln icke var självklar. Föreningen har vidare yttrat.

Stadgandet torde hava bidragit till att den omtalade rättsgrundsatsen komma att bli allmänt tilläpplad. Liknande jämkningsregler finnas inskrivna i några andra författningar, bland andra sjölagen. Redan nu nämnda förhållanden i förening med den mycket ofullständiga kodifieringen av skadeståndsrätten i utomobligatoriska förhållanden borde avhålla från att i samband med en ändring av denna gamla lag utesluta stadgandet. Härtill kommer emellertid att lagen icke är skriven enbart för domstolsjurister och advokater, vilka kunna förmodas känna till rättsgrundsatsen, utan också för allmänheten som kan förmodas fortfarande hava ledning av stadgandets förefintlighet.

Departementschefen

Enligt 6 § inträder f. n. ersättningskyldighet för skada å eller hinder i driften av elektrisk anläggning genom inverkan av elektrisk ström, endast om skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet vid den »skadegörande» anläggningens utförande eller skötsel. Denna anläggnings innehavare svarar emellertid icke blott för egen och underordnads vårdslöshet utan även för vårdslöshet av annan, som haft befattning med anläggningen, och därjämte för sådan ovarsamhet vid anläggningens utförande eller skötsel, som förekommit innan han tillträdde anläggningen. Därutöver gäller att underlåtenhet att vidta föreskrivna skyddsåtgärder räknas anläggningens innehavare till last som sådan vårdslöshet, vilken medför skyldighet att ersätta skada.

De sakkunniga har icke funnit anledning att överge grundsatsen om vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel såsom villkor för anläggningsinnehavarens ersättningskyldighet för inträffad skada. Telestyrelsen, järnvägsstyrelsen och svenska järnvägsföreningen — vilka här

representerar svagströmsintressena -- har emellertid påyrkat sådan ändring av reglerna i förevarande paragraf, att en kraftanläggnings innehavare åläggas strikt ansvar för skada, som trots vidtagna skyddsåtgärder uppkommer å svagströmsanläggning genom induktion från kraftanläggningen.

Hittills inträffade induktionsskador å svagströmsanläggningar har huvudsakligen utgjorts av förstörda överspänningsskydd å teleledningar och avsmälta strömsäkringar i sådana anläggningar. Det årliga värdet av skadorna har hittills för televerkets och statens järnvägars vidkommande tillhoppa i genomsnitt understigit 5 000 kronor. I fråga om de privata järnvägarna föreligger inga uppgifter, men det finns grundad anledning räkna med att skadorna där varit mycket små.

Vidare torde böra uppmärksammas att frågan om strikt ansvar i förhållandet mellan starkströms- och svagströmsanläggningar tidigare varit väckt. I ett år 1938 till lagrådet remitterat förslag (jfr prop. 1938: 137) till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i 1902 års lag förordade dåvarande chefen för handelsdepartementet sådan ändring av sistnämnda paragraf, att densamma skulle bli tillämplig endast i förhållandet mellan starkströmsanläggningar. Förslaget innebar alltså att skada av elektrisk ström å svagströmsanläggning skulle ersättas såsom skada å annan egendom, dvs. den »skadegörande» starkströmsanläggningens innehavare skulle bli strikt ansvarig för sådan anläggningsskada. Förslaget kritiserades emellertid av lagrådet som i sitt utlåtande framhöll, att en svagströmsanläggning vore med hänsyn till sin beskaffenhet och sin särskilda mottaglighet för skada genom den elektriska strömmens inverkan icke helt jämförlig med annan egendom, för vilken fara kunde uppkomma genom starkströmsanläggningen, och att det vore i riktig uppfattning härav som stadgandena i förevarande paragraf tillkommit. Vidare uttalade lagrådet bl. a., att förslagets ståndpunkt i viss mån stode i strid med den uppfattning som fått uttryck i lagens regler om vidtagande av skyddsåtgärder. Lagstiftaren hade där tydligen utgått från att, då svagströmsanläggning utfördes i närheten av en redan befintlig starkströmsanläggning, den förra anläggningens innehavare i regel hade att själv vidta erforderliga anordningar till förebyggande av skada eller hinder i anläggningens drift genom induktion från starkströmsanläggningen. I anledning av vad lagrådet sålunda och i övrigt uttalade upptogs i propositionen icke något ändringsförslag beträffande 6 §.

Vad lagrådet då anförde torde alltjämt äga giltighet, låt vara att det påtalade motsatsförhållandet mellan det i 1938 års lagrådsremiss upptagna förslaget till ändring av 6 § och reglerna om vidtagande av skyddsåtgärder genom nu föreliggande lagförslag såtillvida utjämnats, som skyldigheten att vidta anordningar mot induktion i svagströmsanläggning här föreslagits skola åvila innehavaren av en direktjordad kraftanläggning utan avseende å dess prioritetsställning i förhållande till svagströmsanlägg-

ningen. I förhållandet mellan andra kraftanläggningar — vilka under ogynnsamma omständigheter också kan orsaka induktionsskador — samt svagströmsanläggningar är emellertid icke avsett att göra ändring i nuvarande regler om skyddsåtgärder, varför innehavaren av en ny tillkommande svagströmsanläggning alltjämt skall svara för skyddet mot induktion från äldre kraftanläggningar som icke är direktjordade. Ur materiell synpunkt är det icke motiverat att göra sådan åtskillnad mellan direktjordade och andra kraftanläggningar, att strikt ansvar för induktionsskada å svagströmsanläggning ålägges endast innehavare av direktjordade anläggningar. Icke heller kan ifrågakomma att i förhållandet mellan icke direktjordade kraftanläggningar, å ena, samt svagströmsanläggningar, å andra sidan, föreskriva strikt ansvar allenast för innehavaren av en i jämförelse med svagströmsanläggningen yngre kraftanläggning. Då således en regel om strikt ansvar för induktionsskada å svagströmsanläggning i och för sig borde bli tillämplig å innehavare av varje inducerande kraftanläggning — även en sådan som är äldre än den ifrågavarande svagströmsanläggningen — skulle det påtalade motsatsförhållandet alltjämt förefinnas i viss omfattning. De av lagrådet gjorda anmärkningarna skulle icke heller i sin helhet förfalla, därest i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag undantag från den strikta ersättningsskyldigheten gjordes för fall, då skadan föranletts av vårdslöshet vid svagströmsanläggningens utförande eller skötsel.

Att märka är vidare att skydd mot induktion från kraftanläggningar redan nu och även framdeles vanligen torde uppsättas vid de för induktionsverkningarna utsatta anläggningarna, eftersom detta medför lägre kostnader än om skydd med motsvarande verkan skulle anbringas å kraftanläggningarna. Underhållet av skyddsanordningar läser i sådana fall ankomma på innehavarna av svagströmsanläggningar. Detta talar i viss mån mot en regel om strikt ansvar för kraftanläggningarnas innehavare.

Driften av starkströmsanläggning innefattar emellertid sådana faromoment att särskilt stränga krav bör uppställas vid bedömande av huruvida en sådan anläggning handhåfts med tillräcklig aktsamhet. Stor noggrannhet måste iakttas vid tillsynen av isolatorer och brytorgan samt icke minst skyddsanordningar. Om sådan materiel hålles i gott skick, torde nämligen risken för skada genom induktion eller annan inverkan av starkströmmen avsevärt begränsas. Det är därför synnerligen angeläget, att kontroll av anläggningsmaterielens funktionsduglighet sker i den omfattning och med all den noggrannhet som är möjlig. Såsom vårdslöshet vid anläggningens skötsel bör anses exempelvis underlåtenhet att utöva erforderlig tillsyn å anläggningen eller dröjsmål med att avhjälpa uppkomna fel. Detta gör att skillnaden mellan strikt ansvar och ansvarighet grundad på vårdslöshet i realiteten många gånger icke blir så stor.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter anser jag mig icke kunna

biträda telestyrelsens, järnvägsstyrelsens och svenska järnvägsföreningens förslag. Jag förordar i stället att de nuvarande bestämmelserna med vissa jämkningar bibehållas. Jag har därvid beaktat, att under remissbehandlingen framställts anmärkning mot att i sakkunnigförslaget icke upptagits nuvarande stadgande om jämkning av ersättningskyldigheten, då anläggningsskadan föranletts av vårdslöshet vid båda de ifrågavarande anläggningarnas utförande eller skötsel. Som vårdslöshet vid en anläggnings utförande eller skötsel bör framdeles räknas underlåtenhet av anläggningens innehavare att vidta skyddsåtgärder enligt de nya bestämmelserna i 5 §, i den mån sådan underlåtenhet medverkat till skadans uppkomst. I likhet med de sakkunniga anser jag, att särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard bör sålunda beaktas vid tillämpningen av bestämmelserna i förevarande paragraf, att skadeståndet jämkas till nackdel för anläggningens innehavare. Därjämte torde det nuvarande uttrycket »hinder» i driften böra, i likhet med vad som föreslagits beträffande 5 §, utbytas mot »störning». Det må slutligen anmärkas att, om den föreslagna bestämmelsen i 5 § 2 mom. andra stycket antages, innehavare av direktjordad högspänningsanläggning i regel torde bli skyldig att bekosta underhållet av skyddsanordningar å svagströmsanläggningar och därmed även utbyte av dylika anordningar, som förstörts genom induktion från högspänningsanläggningen.

9 §.

Gällande rätt

Förevarande paragraf innehåller vissa regressbestämmelser.

Till en början lämnas föreskrifter som reglerar hur skadestånd till utomstående skall slutligen fördelas mellan innehavare av elektriska anläggningar, vilka tillsammans orsakat skadan. Innehavare av dylik anläggning, som utgivit ersättning för skada orsakad genom inverkan av en medelst överledning från annan anläggning inkommen ström, äger därvid att av den andra anläggningens innehavare söka åter vad han sålunda utgivit, under förutsättning att överledningen vållats genom vårdslöshet vid sistnämnda anläggnings utförande eller skötsel. Vidare föreskrives att, om sådan vårdslöshet förekommit jämväl vid förstnämnda anläggning, rätten äger, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna felen, bestämma till hur stort belopp ersättningen skall slutligen gäldas av vardera sidan. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skall båda anläggningarnas innehavare ta del i ersättningens gäldande som om de gemensamt vållat skadan. I sistnämnda fall är dock innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning icke ersättningskyldig.

Slutligen stadgas att — om skada som avses i denna lag föranletts av att någon, efter det elektrisk anläggnings utförande påbörjades, utan inne-

havarens samtycke vidtagit åtgärd som i väsentlig mån ökat faran för skada genom den elektriska strömmens inverkan — den som vidtagit åtgärden är gentemot anläggningens innehavare ansvarig för skadan, därest han insett eller bort inse faran.

De sakkunniga

De sakkunnigas förslag berör endast de tidigare bestämmelserna i paragrafen.

Under hänvisning till den särskilda risken för skada vid såväl induktion och annan avståndsverkan som vid överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar har de sakkunniga funnit, att regressbestämmelserna bör förenklas på det sätt, att ansvaret i princip oberoende av vållande pålägges innehavaren av den anläggning, från vilken den skadegörande strömmen utgått. Denna anläggning framstår också som den i regel särskilt farliga i jämförelse med den strömmen förmedlande anläggningen. I detta sammanhang är även att beakta, att man torde vara nödsakad acceptera toleransregler för inducerade spänningar, som icke helt eliminerar risken för olycksfall genom induktion. Vid vållande av den strömmen förmedlande anläggningens innehavare eller personal bör dock regressansvaret helt eller delvis bortfalla. Med hänsyn härtill och då beteckningen »överledning» bör ersättas med det tydligare uttrycket »induktion eller överledning eller på annat ej åsyftat sätt» har de sakkunniga till en början föreslagit en regel av innehåll att innehavare av elektrisk anläggning, som nödgats utge ersättning för skada genom inverkan av en medelst induktion eller överledning eller på annat ej åsyftat sätt från annan anläggning inkommen elektrisk ström, skall äga att av den senare anläggningens innehavare söka åter vad han sålunda utgivit, i den mån skadan ej vållats genom vårdslöshet vid den förra anläggningens utförande eller skötsel.

Någon uttrycklig regel om jämkning vid vårdslöshet å ömse sidor har de sakkunniga ej befunnit erforderlig, då sådan jämkning sker redan enligt allmänna rättsgrundsatser. Den nuvarande föreskriften om jämkning för sådant fall har därför icke medtagits i sakkunnigförslaget.

Enligt de sakkunniga kan olika uppfattningar hysas angående innebörden av nu gällande bestämmelse om den slutliga fördelningen av ersättningsskyldigheten mellan innehavare av starkströmsanläggningar för det fall, att vårdslöshet icke förekommit å någondera sidan. I stället för vad i bestämmelsen sägs därom, att de båda anläggningarnas innehavare skall sinsemellan ta del i ersättningens gäldande som om de gemensamt vållat skadan, har föreslagits en uttrycklig regel om likafördelning, utom då skadan uppstått genom induktion eller annan dylik avståndsverkan.

Till sist har de sakkunniga framhållit, att en anläggnings särskilda stör-

ningskänslighet på grund av icke nöjaktig teknisk standard bör beaktas vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna.

Yttrandena

De sakkunnigas förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i så gott som samtliga yttranden. Enligt *Svea hovrätt* bör dock bestämmelserna bringas i överensstämmelse med förslagets 6 §, som med vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel uttryckligen jämställer underlåtenhet att vidta skyddsåtgärder.

Svenska vattenkraftföreningen och representanterna för samma förening har avstyrkt förslaget om införande av strikt regressansvar, under framhållande av att det är tillfyllest att i princip föreskriva skadeståndsskyldighet för den inducerande anläggningen, då denna visas ha varit vållande till skadan.

Enligt *svenska elverksföreningen* är bestämmelsen om frihet från regressansvar för innehavare av svagströmsanläggning i fall, då vållande icke föreligger å någondera anläggningens sida, icke helt motiverad. Föreningen har till stöd för sin uppfattning anfört, att vid elektriska utomhusanläggningar uppkomna personskador ofta till sin natur är sekundära, dvs. icke direkt orsakade av den elektriska strömmen utan uppkomna t. ex. genom att en med ledningsarbete sysselsatt person fallit ned från en ledningsstolpe, och att ur denna synpunkt ej heller telefon- och telegrafledning är helt ofarliga.

Departementschefen

Har två elektriska anläggningar medverkat till skada för utomstående, äger f. n. den anläggningsinnehavare, som utgivit ersättning för skadan, regressrätt mot innehavaren av den andra anläggningen, främst på grund av att vårdslöshet förekommit vid denna anläggnings utförande eller skötsel. Har sådan vårdslöshet förekommit i fråga om båda anläggningarna, bestämmer rätten med hänsyn till felen å ömse sidor hur ersättningen skall fördelas mellan anläggningarnas innehavare. Om vårdslöshet icke ligger någondera sidan till last, skall innehavare av starkströmsanläggningar gemensamt ta del i ersättningens gäldande, vilket närmast torde innebära, att ersättningen fördelas lika mellan dem, varemot innehavare av svagströmsanläggning är för sådant fall befriad från ersättningsskyldighet.

Enligt de sakkunnigas förslag skall ersättningsskyldigheten fördelas på följande sätt mellan innehavare av starkströmsanläggningar. Har till följd av vårdslöshet vid en anläggnings (A) utförande eller skötsel ström genom induktion, överledning eller på annat ej åsyftat sätt inkommit i annan anläggning (B) utan att sådan vårdslöshet förekommit vid B:s utförande

eller skötsel, äger innehavaren av B full regressrätt för skadestånd som han utgivit enligt 4 §. Har vårdslöshet icke förekommit vid någondera anläggningen, skall innehavaren av A, från vilken ström genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer inkommit i B och där orsakat skada för utomstående, återgälda B:s innehavare vad denne nödgats utge i ersättning för skadan. I den mån sådan skada vållats genom vårdslöshet vid B:s utförande eller skötsel skall regressansvaret bortfalla. Har åter skada skett genom inverkan av ström som på annat ej åsyftat sätt — t. ex. genom kontakt mellan anläggningarnas luftledningar — inkommit i B utan att därvid vårdslöshet ligger någondera sidan till last, skall ersättningsansvaret enligt särskild regel delas lika mellan anläggningarnas innehavare. Den nuvarande föreskriften om jämkning av regressansvaret, därest skadan vållats genom vårdslöshet vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel, har icke medtagits i sakkunnigförslaget. Sådan jämkning har nämligen förutsatts skola ske enligt allmänna rättsgrundsatser.

Vad åter angår förhållandet mellan en starkströmsanläggning och en svagströmsanläggning, vilka gemensamt orsakat skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning, är att märka att ersättningsansvaret gentemot tredje man åvilar starkströmsanläggningens innehavare enligt 4 §. Sakkunnigförslaget innehåller blott ett enda stadgande hur skadeståndsansvaret skall slutligen fördelas mellan anläggningarnas innehavare. Enligt detta stadgande är svagströmsanläggningens innehavare fri från regressansvar, därest vårdslöshet icke förekommit vid denna anläggnings utförande eller skötsel. Kan dylik vårdslöshet däremot tillräknas svagströmsanläggningens innehavare, torde denne enligt sakkunnigförslaget vara regresspliktig icke jämlikt uttrycklig bestämmelse utan jämlikt allmänna rättsgrundsatser. Möjligen skulle den regresspliktiges ansvar härigenom bli mildrat, eftersom enligt allmänna rättsregler för ersättningsansvar kräves vållande av anläggningens innehavare eller dennes underordnade. Har anläggningens innehavare tillträtt anläggningen, sedan denna en tid varit i bruk, torde han enligt allmänna grundsatser icke alltid kunna göras ansvarig för därefter inträffad skada, som har sin grund i vårdslöshet vid anläggningens utförande. En sådan konsekvens av förslaget kan icke gärna ha åsyftats.

Den av de sakkunniga föreslagna regleringen av frågan, hur ersättningskyldigheten skall slutligen fördelas mellan innehavare av elektriska anläggningar, som medverkat till skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning, avviker från gällande rätt i vissa avseenden. Jag vill särskilt nämna det fall, att ström till följd av induktion övergått från en starkströmsanläggning till annan sådan anläggning och där åstadkommit skada som nyss sagts, utan att vårdslöshet förekommit vid någondera anläggningens utförande eller skötsel. Strikt regressansvar

åvilar då den inducerande anläggningens innehavare såväl enligt de nuvarande stadgandena som enligt sakkunnigförslaget. Skillnaden är blott den, att enligt förslaget regressansvar föreligger med avseende å hela det för skadan utgivna beloppet, varemot enligt 9 § i dess nuvarande lydelse regressansvaret torde få anses vara begränsat till hälften av det erlagda skadeståndet. Under den tid, storkraftledningarna drivits direktjordade, har hittills inga person- eller egendomsskador inträffat till följd av induktion i annan starkströmsledning. Vad nu sagts om induktion gäller i lika mån inverkan av influens eller förhöjda markpotentialer. Med hänsyn till det nu anförda synes det knappast motiverat att f. n. utvidga regressansvaret på sätt de sakkunniga förordat.

På grund härav talar enligt min mening övervägande skäl för att de nuvarande stadgandena i 9 § i sak bibehålles. Vissa mindre jämkningar av desamma synes dock böra ske. Sålunda förefaller lämpligt att i anslutning till de sakkunnigas förslag utbyta begreppet »överledning» mot uttrycket »induktion eller överledning eller eljest på ej åsyftat sätt», varigenom torde tydligare än f. n. utmärkas att stadgandena är tillämpliga i alla fall, då ström från en elektrisk anläggning vare sig genom avståndsverkan eller genom närverkan, mot vad som varit avsett, inkommit i en annan sådan anläggning och där orsakat skada för utomstående. En sådan ändring som den nu förordade torde även föranleda, att vårdslöshet vid anläggnings utförande eller skötsel i lagtexten bör anges vara orsak till skadans uppkomst och alltså icke till »överledningen» av strömmen. I anledning av vad en remissinstans anført vill jag framhålla, att vårdslöshet vid anläggnings utförande eller skötsel enligt nuvarande lydelse av 9 § även torde innefatta underlåtenhet av anläggningens innehavare att vidta skyddsåtgärder, dock endast i den mån underlåtenheten varit orsak till inträffad skada. Vidare har den nuvarande regeln om fördelning av ersättning för kasuell skada i anslutning till sakkunnigförslaget ändrats sålunda, att ersättningen direkt anges skola delas lika mellan anläggningarnas innehavare. Lika med de sakkunniga anser jag även, att en anläggnings särskilda störningskänslighet till följd av icke tillfredsställande teknisk standard bör liksom beträffande 6 § här beaktas vid bedömandet av huruvida vårdslöshet förekommit vid en anläggnings utförande eller skötsel.

11 §.

Gällande rätt

I 11 § stadgas f. n. att den som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§ skall anhängiggöra sin talan hos domstol inom två år från den dag, då skadan inträffade, vid äventyr att han eljest förlorat sin talan.

De sakkunniga

De sakkunniga har förordat, att en preskriptionsfrist av samma längd som den, vilken nu gäller för talan om skadestånd enligt 1902 års lag, föreskrives för talan om ersättning för skyddsåtgärder.

De nu aktuella frågorna om skyddsåtgärder mot induktion eller annan dylik avståndsverkan samt om skada genom sådan inverkan av elektrisk ström kräver för sitt bedömande i regel speciell teknisk sakkunskap, vilken vid behov kan tillföras domstol. De sakkunniga har därför funnit, att en särskild nämnd — förslagsvis kallad statens nämnd för elstörningsfrågor — bör inrättas för att tillhandagå domstolarna med upplysningar i de speciella frågorna om induktion eller annan dylik avståndsverkan. Behovet av sakkunskap i övriga elektrotekniska frågor torde däremot få anses vara tillgodosett genom den verksamhet som bedrivs av kommerskollegium och statens elektriska inspektion. I sakkunnigförslaget har nu upptagits ett stadgande av innehåll, att i mål, där fråga är om skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att vidta eller bekosta åtgärd till undvikande av skada eller hinder genom induktion eller annan dylik avståndsverkan eller att till innehavare av annan elektrisk anläggning utge ersättning för skada eller hinder i driften, domstolen skall, om part begär det eller domstolen eljest finner det erforderligt, före målets avgörande inhämta yttrande från den föreslagna nämnden. Får nämnden lämplig sammansättning, torde den komma att vinna så stor auktoritet, att många tvister biläggas redan innan de hänskjuts till domstol. Det kan lämpligen övervägas, om ej Kungl. Maj:t bör bemyndiga de berörda statliga verken att i frågor inom nämndens verksamhetsområde godta av nämnden avgivna yttranden utan att behöva gå till rättegång. Nämndens sammansättning och verksamhet har vidare berörts av de sakkunniga, som förordat att Kungl. Maj:t utfärdar instruktion för nämnden. I nämnden bör finnas tre opartiska ledamöter — därav en lagfaren domare som ordförande — vilka utses av Kungl. Maj:t, medan övriga ledamöter utses av vissa uppräknade myndigheter och organisationer. I betänkandet anges även hur nämndens verksamhet bör ordnas och bekostas.

Yttrandena

Preskriptionsbestämmelsen har berörts endast i två yttranden. Sålunda har *svenska elverksföreningen* anført, att den icke har något att erinra mot den föreslagna kompletteringen av nuvarande bestämmelse, under bibehållande av preskriptionstiden två år. *Svea hovrätt* har emellertid riktat kritik mot preskriptionstidens längd, såvitt gäller regressanspråk. Hovrätten har påpekat den ogynnsamma ställning, vari en elektrisk anläggnings innehavare råkar, om han omedelbart före preskrip-

tionstidens utgång utsätts för ersättningskrav från tredje man. I sådant fall kan nämligen anläggningsinnehavaren bli avskuren från möjligheten till regresstalan enligt 9 §. Skäl föreligger att jämka preskriptionsbestämmelsen för att förhindra sådan verkan.

Inrättandet av en statens nämnd för elstörningsfrågor har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, landsbygdens elnämnd, svenska järnvägsföreningen* och *svenska vattenkraftföreningen*. Svea hovrätt har emellertid anmärkt, att det föreslagna stadgandet om inhämtande av yttrande från nämnden har så ringa samband med paragrafens övriga innehåll, att det lämpligen bör bilda en särskild paragraf. Hovrätten för Nedre Norrland har åter förordat, att stadgandet får helt utgå, och har som skäl härför anfört.

Det synes opåkallat att i lagtexten, såsom föreslagits, inskriva skyldighet för domstolen att inhämta yttrande från nämnden. Befogenhet i sådant hänseende tillkommer domstolarna redan enligt 40 kap. 1 § rättegångsbalken. Den föreslagna bestämmelsen att domstolen »skall» höra nämnden, om domstolen »finner det erforderligt», är överflödig. Det säger sig självt, att om yttrande från en statlig myndighet finnes erforderligt för en frågas bedömande, dylikt yttrande ex officio inskaffas. Förslaget att domstolen ovillkorligen skall vara bunden av parts begäran om yttrande från nämnden synes ej heller lämpligt. Hovrätten erinrar sig ej motsvarande föreskrift i annan lagstiftning. Det bör få ankomma på domstolen att avgöra, huruvida behov av nämndens sakkunskap i det särskilda fallet föreligger. Intet hindrar naturligtvis däremot att parterna medgivas själva vända sig till nämnden och därefter vid domstolen såsom bevisning åberopa det yttrande, de sålunda kunna erhålla.

Enligt *telestyrelsen*, som ställt sig synnerligen tveksam till behovet av den föreslagna nämnden, bör åtminstone tillsvidare anstå med inrättandet av denna. Mellan *telestyrelsen* eller *järnvägsstyrelsen*, å ena, samt *vattenfallsstyrelsen*, å andra sidan, har elstörningsfrågorna hittills kunnat avgöras genom överenskommelse i varje särskilt fall. I allmänhet har så varit förhållandet även då det gällt mellanhavanden med enskilda kraftföretag. Det är därför möjligt, att alla hithörande frågor kan lösas genom överenskommelser.

Inrättandet av den föreslagna nämnden har avstyrkts av *statskontoret, kommerskollegium, Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges fastighetsägareförbund*, vilka funnit det angeläget att söka undvika en utvidgning av den statliga verksamheten. Enligt dessa remissorgan bör de möjligheter som står domstolarna till buds, nämligen att med stöd av rättegångsbalkens bestämmelser inhämta yttranden av myndighet eller sakkunniga personer, vara tillräckliga för att tillgodose behovet av opartisk expertis även i mål, där frågor rörande avståndsverkningar av berörda slag är föremål

för bedömande. Sådan expertis kan ställas till förfogande av kommerskollegium eller statens elektriska inspektion, åtminstone i vad gäller starkströmssidan, och svårigheter torde ej heller uppkomma att få problemen sakkunnigt belysta från svagströmssidan genom anlitan­de av den vetenskapliga expertis, som finns vid landets högskolor och universitet. Därest det skulle anses vara av vikt att ha ett särskilt forum med uppgift att i ett mera förberedande skede lämna råd och anvisningar åt vederbörande parter i hithörande frågor, bör det lämpligen ankomma på vederbörande intressenter att själva skapa en organisation för ändamålet. Advokatsamfundet har tillagt att, om den föreslagna nämnden skulle inrättas, den sannolika utvecklingen torde bli den, att det sakliga avgörandet av tvistefrågorna i realiteten överflyttas från domstolen till nämnden. Ett ytterligare skäl, som talar mot inrättandet av nämnden, är det förhållandet, att det med all sannolikhet endast sällan torde inträffa att tvister av det slag, varom här är fråga, kommer att hänskjutas till rättslig prövning.

Departementschefen

Lika med de sakkunniga anser jag att samma preskriptionstid som den, vilken redan nu gäller för talan om skadestånd enligt 1902 års lag, bör föreskrivas för talan om ersättning för skyddsåtgärd. Denna tid, som är två år, bör — då fråga är om ersättning för skyddsåtgärd — anses börja löpa från det skyddsåtgärden blev utförd.

Vad angår preskriptionstidens längd är att märka, att i ett inom justitiedepartementet nyligen avgivet betänkande (SOU 1957: 11) med förslag till bl. a. lag om preskription upptas regler, enligt vilka preskriptionstiden icke i något fall understiger tre år. Frågan om en förlängning av preskriptionstiden enligt förevarande paragraf kan möjligen komma under övervägande i samband med den fortsatta behandlingen av nämnda förslag. Den nuvarande tvååriga preskriptionstiden bör dock kunna gälla tills vidare i avvaktan på en allmän översyn av preskriptionsreglerna.

Den nuvarande preskriptionsbestämmelsen i förevarande paragraf gäller icke blott med avseende å en primär talan om skadestånd mot elektrisk anläggnings innehavare utan även i fråga om en av denne förd regress­talan. Detta kan, såsom Svea hovrätt påpekat, medföra att en anläggnings­innehavare, som omedelbart före preskriptionstidens utgång utsättes för ersättningskrav från tredje man, kan bli avskuren från möjlighet till regresstalan enligt 9 §. Till förhindrande av en sådan obillig verkan av den nuvarande preskriptionsbestämmelsen föreslår jag, att i fråga om regress­talan skall gälla en ytterligare frist av ett år från det skadeståndet blev frivilligt erlagt eller, om han genom dom förpliktats betala skadestånd, från det domen vann laga kraft mot honom. Vad nu anförts bör emellertid gälla icke blott med avseende å regresstalan enligt 9 § utan även i fråga om den regresstalan enligt 10 § i lagen, vilken kan föras av ägare

till elektrisk anläggning mot dennas innehavare. Om på grund av samma händelse uppkommer ömsesidiga skadeståndsanspråk, synes anspråk som icke bevakats i rätt tid likväl böra få åberopas till kvittning mot det anspråk, för vilket talan väckts före den fastställda tidens utgång. De nya bestämmelser, som påkallas av vad jag nu anfört, synes kunna utformas i nära anslutning till motsvarande stadganden i 6 § av lagen den 26 maj 1922 angående ansvarighet för skada i följd av luftfart.

Vad angår den av de sakkunniga föreslagna nämnden för elstörningsfrågor vill jag framhålla, att det givetvis är av största betydelse, att domstolarna i mål, som gäller skyddsåtgärder eller skadestånd i anledning av induktion eller annan inverkan av elektrisk ström, får tillgång till yttranden av dem som besitter särskild teknisk sakkunskap. Förden skull synes dock icke nödvändigt att låta inrätta en särskild nämnd. Erforderlig sakkunskap bör kunna tillhandahållas, förutom av kommerskollegium och statens elektriska inspektion, av landets universitet och högskolor. I mål t. ex. mellan kraftföretag i enskild ägo samt järnvägsstyrelsen synes även kunna anlitas experter från vattenfallsstyrelsen och telestyrelsen. Mot inrättandet av en särskild nämnd talar även det förhållandet, att tvister i berörda frågor kan förväntas endast sällan bli hänskjutna till rättslig prövning. Av dessa skäl har jag ansett mig icke böra förorda, att den föreslagna nämnden kommer till stånd. Naturligtvis står det berörda intressenter fritt att själva skapa en organisation, som kan på ett tidigt stadium tillhandagå parterna med råd och upplysningar i hithörande frågor.

12 §.

Departementschefen

I förevarande paragraf har vidtagits den ändringen, att hänvisningen till 5 § uteslutits. Ändringen är endast av redaktionell natur.

14 §.

Departementschefen

Denna paragraf har icke berörts av de sakkunniga.

Jag föreslår emellertid, att i paragrafen vidtas vissa redaktionella ändringar med anledning av att lagen om försäkring för olycksfall i arbete upphävts genom lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring.

16 §.

Departementschefen

Såsom jag anfört inledningsvis under 5 § har i sakkunnigförslaget bland bestämmelserna om skyddsåtgärder upptagits en hänvisning till blivande lagstiftning om åtgärder till förebyggande av radiostörningar.

Störning å radioanläggning — inklusive televisionsanläggning — är visserligen ett typiskt exempel på inverkan genom induktion från starkströmsanläggning, men på grund av radiostörningarnas speciella karaktär har de därmed sammanhängande problemen icke varit föremål för de sakkunnigas överväganden. Inom telestyrelsen utredes emellertid frågan om åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat, vilken utredning är i det närmaste avslutad. Utredningen lärer resultera i ett förslag till särskild lag, innefattande bestämmelser icke blott om skyddsåtgärder mot sådana störningar utan även om fördelning av kostnader, som föranledes av dylika åtgärder. Då det kan förväntas att dessa spörsmål erhåller en särskild reglering, torde i 1902 års lag, lämpligen som ett nytt andra stycke i förevarande paragraf, böra intagas en hänvisning till speciallagstiftning i ämnet.

Bestämmelser om nya lagens ikraftträdande

De sakkunniga

De nya stadgandena skall i regel icke äga tillämpning i fråga om anläggningar, för vilka gäller koncession som meddelats före lagens ikraftträdande. De ifrågasatta ändringarna i 1902 års lag skulle nämligen, om de genomfördes utan inskränkning, medföra en försämrad rättsställning för innehavare av sådana äldre anläggningar som ger upphov till risker för störningar vid andra anläggningar. Synnerliga skäl bör krävas för att ge den nya lagen generellt tillbakaverkande kraft och sådana skäl föreligger icke. En dylik undantagsställning till förmån för äldre anläggningar är dock motiverad endast så länge den vid de nya bestämmelsernas införande gällande koncessionen är i kraft, varför anläggningen bör bli underkastad de nya stadgandena i samband med att ny koncession meddelades.

De nya reglerna föreslås dock bli tillämpliga i fråga om sådana äldre anläggningar, för vilka koncessionerna förbundits med villkor om skyldighet för anläggningarnas innehavare att i fråga, varom förmäles i lagen, underkasta sig ny lagstiftning eller Kungl. Maj:ts avgörande eller vid vilka efter koncessionens meddelande övergång skett till driftsätt, som medför större risk för skada eller hinder än tidigare driftsätt. I förstnämnda hänseende har de sakkunniga anfört att, då — såsom under senare år skett — koncession å kraftledning för spänning över 100 kV förbundits med villkor om skyldighet för ledningsinnehavaren att, i fråga om bestridandet av kostnader för skyddsåtgärder eller ansvar för induktions-skador, underkasta sig Kungl. Maj:ts avgörande, innehavaren icke bör kunna göra anspråk på att för koncessionens hela giltighetstid få åtnjuta oförändrad rättsställning. Med farligare driftsätt åsyftas det fall, att åt-

gård vidtagits som visserligen föranleder ökade störningsrisker men likväl i regel icke nödvändiggör ny koncession utan blott förnyat drifttillstånd. En anläggnings prioritetställning bör nämligen anses inskränkt till det driftsätt som förutsattes vid koncessionens beviljande. Gällande lags prioritetsregler tillämpas i praktiken också på motsvarande sätt, t. ex. då en kraftledning till följd av driftomläggning kan åstadkomma skada på svagströmsledning, som tillkommit efter koncessionen men före driftomläggningen. I sådant fall brukar nämligen för nytt drifttillstånd fordras att mellan berörda intressenter träffats överenskommelse, som reglerar åtminstone den tekniska sidan av induktionsproblemen.

Yttrandena

De föreslagna övergångsbestämmelserna har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna. Vissa anmärkningar har dock framförts i fråga om det stadgande, enligt vilket nya lagen skall bli tillämplig på anläggning, där efter koncessionens meddelande införts farligare driftsätt. Sålunda har *telestyrelsen* funnit innebörden av termen driftsätt vara oklar och föreslagit, att »driftsätt» får utgå ur lagtexten. Styrelsen har vidare anfört.

Anledningen till önskemålet är, att vissa högspänningsledningar finnes, vilka sedan länge drivits med direktjordad nollpunkt, varvid effekttillförseln emellertid varit så pass måttlig att, med hänsynstagande även till ur induktionssynpunkt gynnsamma andra faktorer, inverkan på teleledningar varit relativt liten. En med tiden ökad effekttillförsel, t. ex. genom anknytning till andra kraftnät och genom tillkomst av nya kraftstationer, har emellertid medfört, att nollföljdströmmen stigit avsevärt. Enligt styrelsens mening har i det angivna fallet ett farligare driftsätt än tidigare införts. En väsentlig effekttökning är i induktionsavseende likvärdig med en ändring av driftsättet.

Samma mening har uttalats av *järnvägsstyrelsen*.

Enligt *svenska vattenkraftföreningen* bör för de nya bestämmelsernas tillämplighet fordras att det är *uppenbart*, att det ändrade driftsättet medför större risk för skada eller hinder än det driftsätt som förutsattes vid koncessionens meddelande.

Representanterna för svenska vattenkraftföreningen har avstyrkt förslaget att de nya bestämmelserna skall tillämpas på äldre anläggningar, vid vilka övergång skett till farligare driftsätt, enär det ofta torde vara omöjligt eller i vart fall förenat med stora svårigheter att fastställa vilket driftsätt som förutsattes vid koncessionens meddelande.

En allmän tidsbestämd övergångsbestämmelse har förordats av *föreningen Sveriges häradshövdingar* och *svenska elverksföreningen*. Häradshövdingarna har förordats att de nya bestämmelserna skall tillämpas på alla anläggningar som byggts efter den 1 januari 1958.

hövdingeföreningen har, efter återgivande av övergångsstadgandet, härvid anført följande.

Stadgandet har motiverats med att ändringarna skulle, därest de genomfördes utan inskränkning, medföra en försämrad rättsställning för innehavare av sådana äldre anläggningar, som ge upphov till risker för störningar vid andra anläggningar. Detta är visserligen riktigt, men försämringen torde bli av större ekonomisk betydelse endast i fråga om regeln om skyldighet för anläggningar för mycket hög spänning att deltaga i kostnaderna för nödiga skyddsåtgärder med avseende å senare tillkomna anläggningar för svagström eller för starkström med en högsta spänning av 600 volt. De berörda högspänningsanläggningarna medföra emellertid stora risker för störningar och skador med därav följande hinder mot lokalisering av andra elektriska anläggningar till vidsträckta råjonger av landet. De rättssubjekt, som innehava högspänningsanläggningarna, vinna stora fördelar genom att driva dem på det farliga sättet. Verksamheten är också av sådan art, att ingripanden från samhällets sida sedan länge ansetts nödiga och att ändrade bestämmelser icke gärna kunna framstå såsom oväntade. Det synes därför motiverat att de utan nämnd inskränkning bliva underkastade de nya reglerna. Den försämrade räntabiliteten för högspänningsanläggningarna, som härav må följa, torde på längre sikt kunna elimineras genom höjda taxor för strömleveranserna. Dessa komma att så småningom drabba samtliga konsumenter av elström. Alternativet är emellertid väsentligt ökade driftkostnader vid nya anläggningar inom störningsråjongerna, i vissa fall kanske så stora kostnader, att nya anläggningar icke kunna förläggas dit.

Departementschefen

De nya reglerna torde böra träda i kraft den 1 januari 1959. Vid valet av tidpunkt för ikraftträdandet har beaktats att de nya reglerna torde medföra behov av vissa ändringar i kungörelsen den 15 november 1957 om elektriska starkströmsanläggningar. Därjämte är det min avsikt att senare framlägga förslag till en särskild svagströmskungörelse, vartill ett utkast framlagts av kommerskollegium. Dessa administrativa bestämmelser torde böra genomföras samtidigt som nya lagen.

4 § i dess föreslagna lydelse bör tillämpas i fråga om skada av elektrisk ström som inträffar efter utgången av år 1958. Att stadgandet icke blir tillämpligt, om skadan uppkommit före nya lagens ikraftträdande, följer av allmänna rättsgrundsatser.

De föreslagna bestämmelserna i 5 § avviker i sak från nu gällande, motsvarande stadganden främst därutinnan, att innehavare av direktjordad anläggning för spänning över 100 kV ålagts att i princip vidta och bekosta åtgärder för att förebygga, att senare utförd anläggning för svagström eller för starkström å högst 600 V utsättes för induktion eller inverkan genom förhöjda markpotentialer. I anslutning till sagda bestämmelser har även reglerna i 6 och 9 §§ underkastats vissa mindre jämkningar. Härutinnan innebär alltså förslaget, att innehavare av direktjordad högspän-

ningsanläggning får en i jämförelse med nuvarande rätt försämrad ställning gentemot vissa senare tillkomna anläggningar.

Självfallet bör de nya bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§ vinna tillämpning i förhållandet mellan berörda anläggningar, så snart koncession å den direktjordade högspänningsanläggningen meddelats efter nya lagens ikraftträdande. Med avseende å sådan högspänningsanläggning, för vilken koncession dessförinnan meddelats, skall enligt de sakkunniga nya lagen däremot gälla endast under vissa uttryckligen angivna förutsättningar.

En sådan förutsättning är, att i koncessionen intagits förbehåll om skyldighet för anläggningens innehavare att i fråga, varom i nämnda paragrafer förmåles, underkasta sig ny lagstiftning. Härmed har de sakkunniga tydligt åsyftat det i kungörelsen om elektriska starkströmsanläggningar och motsvarande äldre författningar intagna stadgandet, till vilket hänvisas i koncessionerna, nämligen att innehavare av elektrisk anläggning skall iaktta ändrade bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft. Ett förbehåll med denna innebörd kan dock ej gärna återopas för tillämpning av sådana nya regler som här avses. I 13 kap. 1 § i nämnda kungörelse, vilken trätt i kraft den 1 januari 1958, har emellertid innehavare av elektrisk starkströmsanläggning ålagts att ställa sig till efterrättelse ändrade bestämmelser till motverkande av induktion från anläggningen. Med avseende å direktjordad högspänningsanläggning, som koncessionerats efter denna dag, kan sålunda nya lagen tillämpas med stöd av nämnda bestämmelse.

De sakkunniga har vidare föreslagit, att nya lagen blir tillämplig, såvida i koncessionen förbehåll gjorts därom, att anläggningens innehavare skall underkasta sig Kungl. Maj:ts avgörande i fråga, varom förmåles i lagen. Det må till en början nämnas att koncession tidigare meddelats för ett mindre antal direktjordade högspänningsanläggningar utan att något motsvarande förbehåll skett. Fr. o. m. år 1951 har emellertid i koncessionerna intagits föreskrifter, som i det övervägande antalet fall fått det innehållet, att tvister om vidtagande och bekostande av skyddsåtgärder samt om ersättning för skada i anledning av induktion skall underställas Kungl. Maj:ts avgörande, i den mån dessa frågor ej är reglerade genom ansvarsbestämmelserna i 1902 års lag. Dyliga förbehåll har meddelats för att möjliggöra tillämpning av nya lagregler av det slag som nu är i fråga. Med hänsyn till den utformning, som föreskrifterna erhållit, torde det emellertid vara i allt fall underkastat tvivel, i vad mån föreskrifterna verkligen möjliggör tillämpning av de nya reglerna å förut koncessionerade, direktjordade högspänningsanläggningar. 1902 års lag torde nämligen även med nuvarande avfattning reglera hithörande frågor.

Nya lagen hör enligt de sakkunniga också vinna tillämpning å sådan äldre högspänningsanläggning, vilken drives på sätt som medför större risk för skada än det driftsätt som förutsattes vid koncessionens medde-

lande. Härmed har åsyftats det tämligen vanliga fallet, att en högspänningsanläggning, efter att ha varit i bruk en tid, blivit direkt jordad — något som otvivelaktigt ökar faran för skada genom induktion. Vid det förnyade drifttillstånd, som till följd av driftomläggningen meddelats, har emellertid icke uppställts några särskilda villkor angående utförande av skyddsåtgärder eller reglering av framtida skador. Det är därför tveksamt, om anläggningens innehavare på här återopad grund kan anses skyldig att underkasta sig nya regler.

För att bedöma i vad mån de nya bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§ bör tillämpas på äldre direktjordad högspänningsanläggning torde böra något beröras koncessionens rättsliga natur. Enligt min mening innebär koncession å elektrisk starkströmsledning, att ledningens innehavare tillförsäkrats rätt att under löpande koncessionstid driva den anläggning, vari ledningen ingår, utan att behöva riskera att nya förpliktelser ålägges honom i de avseenden, som vid koncessionens meddelande varit föremål för bedömande. I överensstämmelse härmed har också tidigare genomförda bestämmelser om reglering av pris på elektrisk ström och om skyldighet att leverera eller transitera ström ansetts kunna tillämpas med avseende å redan befintliga anläggningar endast om härför funnits stöd i förbehåll som intagits i koncessionen. Här må nu uppmärksammas att i koncessionen uttryckligen lämnas tillstånd att utföra och under viss tid begagna elektrisk ledning med iakttagande av gällande föreskrifter rörande elektriska anläggningar. Detta torde närmast vara att anse, icke som ett koncessionsförbehåll i egentlig mening utan som en erinran om att koncessionshavaren skall följa de bestämmelser, som redan på grund av lag eller annan författning gäller bl. a. i fråga om skyldigheten att utföra och bekosta skyddsåtgärder i förhållande till annan anläggning. Men även om koncessionens innehåll i denna del skulle vara att uppfatta som ett koncessionsvillkor, lär det — så allmänt som det utformats — dock ej rätt gärna kunna innebära, att anläggningens innehavare tillförsäkrats en okränkbar rätt att under så lång tid som 40 år, för vilken koncession ofta förklaras vara gällande, få ha anläggningen utförd på sätt som sedermera bedöms vara otillräckligt ur säkerhetssynpunkt. Det förhållandet, att koncession meddelats före nya lagens ikraftträdande utan förbehåll om iakttagande av ändrad lagstiftning, finner jag därför icke utgöra hinder för att på anläggningen tillämpa de föreslagna bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§.

Frågan om dessa bestämmelser skall tillämpas med avseende å en redan befintlig direktjordad högspänningsanläggning torde i stället böra bedömas enligt allmänna grundsatser. Härvid måste avgöras om hänsynen till anläggningsinnehavarens intressen kräver, att de nya bestämmelserna icke göres tillämpliga på anläggningen. De nuvarande lagreglerna om skyddsåtgärder i förhållandet mellan elektriska anläggningar tillkom för mer än

50 år sedan. Med hänsyn till dåtida förhållanden, då någon risk för skada genom avståndsverkan av elektrisk ström icke ansågs föreligga, torde berörda regler, vilka helt utformats efter prioritetsgrundsatsen, få anses ha innefattat en skälig avvägning av anläggningsinnehavarnas inbördes skyldigheter. Utvecklingen inom starkströmstekniken har emellertid lett till att anläggningar för mycket höga spänningar numera tagits i bruk, anläggningar som av tekniska och ekonomiska skäl drivs direktjordade och som därför även på stort avstånd medför betydande risk för skada. Förhållandena nu är därför helt annorlunda än de var vid lagens tillkomst och påkallar i viss omfattning en annan avvägning av anläggningsinnehavarnas inbördes skyldigheter. Enligt min mening kan ur de synpunkter, som nu anförts, tillämpning av de nya bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§ å redan koncessionerad, direktjordad högspänningsanläggning icke gärna anses innebära ett åsidosättande av några innehavarens berättigade anspråk.

Bestämmelserna avses dock skola tillämpas endast i fråga om sådana förhållanden som aktualiseras efter nya lagens genomförande. Av allmänna rättsgrundsatser följer nämligen att de nya reglerna icke vinner tillämpning i fråga om skada, som inträffar före lagens ikraftträdande, liksom ej heller beträffande skyddsåtgärd som dessförinnan vidtagits. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde dock ej erfordras. Risken för att någon, som under den närmaste tiden utför elektrisk anläggning för låg spänning, underlåter att vidta skyddsåtgärd i avvaktan på att nya lagen träder i kraft torde få anses ringa.

Stadgandet i 11 § andra stycket, enligt vilket för regresstalan jämlikt 9 eller 10 § skall gälla en frist av ett år från det skadestånd erlagts eller lagakraftägande dom å sådan förpliktelse föreligger, torde böra vinna tillämpning även å regressanspråk som uppkommit före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, dock under förutsättning att tiden för tillvaratagande av anspråket icke vid denna tidpunkt redan utgått enligt äldre bestämmelser. För att tillämpningen av det nya stadgandet icke skall medföra, att den regressberättigade i vissa fall får tillgodonjuta kortare tid för sin talan än enligt äldre bestämmelser, torde böra föreskrivas att rätten till regresstalan icke i något fall skall upphöra vid tidigare tidpunkt än enligt äldre lag.

I enlighet med vad nu anförts har inom kommunikationsdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, vilket är fogat som bilaga till detta protokoll, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Nils Engdahl

Bilaga.

FÖRSLAG

till

Lag

angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Härigenom förordnas, att 1, 4—6, 9, 11, 12, 14 och 16 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar¹, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Har, för — — — — ej erforderligt.

Menighet vare — — — — eller vattendrag.

Ej heller — — — — den föreslagna.

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt *den särskilda bestämmelsen i 91 § första stycket ävensom* i fråga om elektriska starkströmsledningar *övriga* i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt i fråga om elektriska starkströmsledningar i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1941:958, av 4 § se SFS 1957:383 och av 14 § se SFS 1916:237; 16 § tillagd genom lag den 12 juni 1942, se SFS 1942:338.

(Gällande lydelse)

4 §.

För skada — — — förstnämnda anläggning.

Har skadan — — — använda densamma.

Är elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej största effektiva spänningen tvåhundrafemtio volt, räknat på det i 3 § 2 mom. a) angivna sätt, skall, ändå att anläggningen innefattar egen generator eller transformator, vad i denna paragraf är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada.

Med generator — — — dylik anläggning.

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Vad i denna paragraf är stadgat skall icke medföra skyldighet att ersätta skada som vid förbrukningsanläggning för starkström uppkommer inom byggnad eller inhägnad gård genom inverkan av ström, vilken införts i anläggningen med en effektiv spänning av högst tvåhundrafemtio volt, räknat på det i 3 § 2 mom. a) angivna sättet.

5 §.

Finnes vid elektrisk anläggnings tagande i bruk, att densamma genom inverkan å förut befintlig dylik anläggning medelst induktion eller annorledes vållar skada å denna eller hinder i dess drift, vare förstnämnda anläggnings innehavare pliktig att ofördröjligen vidtaga de anordningar eller förändringar å vare sig den ena eller den andra anläggningen, vilka erfordras till förekommande av dylik inverkan; underlåter han det, äge den andra anläggningens innehavare att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras.

1 mom. Innehavare av elektrisk anläggning skall ofördröjligen vidtaga erforderliga åtgärder vid anläggningen för att förebygga, att densamma genom inverkan å förut befintlig dylik anläggning medelst induktion eller annorledes vållar skada å person eller egendom eller störning i driften.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt jordfel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere, skall, utöver vad som följer av vad i första stycket sägs, ofördröjligen vidtaga erforderliga åtgärder vid anläggningen för att förebygga, att densamma genom inverkan å senare tillkommen, för honom känd anläggning för svagström eller för starkström med en effektiv spänning av högst sexhundra volt medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person el-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ler egendom eller annan störning än ljudstörning.

2 mom. Kan skyddsåtgärd i sådant syfte, som avses i 1 mom., med bättre verkan eller till lägre kostnad utföras vid annan elektrisk anläggning, må den i stället där utföras. Kunna anläggningarnas innehavare icke enas, föreskrive rätten vilken åtgärd som skall vidtagas.

Den som enligt 1 mom. är skyldig att vidtaga skyddsåtgärd vid sin anläggning skall, ändå att skyddsåtgärd enligt vad nu sagts i stället vidtagits vid annan elektrisk anläggning, gälda nödig kostnad härför, i den mån åtgärden icke är till nytta för den anläggning, vid vilken den kommit till utförande, genom minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften.

6 §.

Har elektrisk anläggning skadats eller dess drift *hindrats* genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningsskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de *anordningar*, som jämlikt 5 § på honom ankommit, eller eljest skadan eller *hindret* föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller *hinder* å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranledes skadan eller *hindret* av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare denna an-

Har elektrisk anläggning skadats eller dess drift *störts* genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningsskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de *skyddsåtgärder* som jämlikt 5 § på honom ankommit eller eljest skadan eller *störningen* föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller *störning* å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranledes skadan eller *störningen* av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare

(Gällande lydelse)

läggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

Finnes vårdslöshet — — — vardera sidan.

(Föreslagen lydelse)

denna anläggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

9 §.

Har innehavare av elektrisk anläggning nödgats utgiva ersättning för skada, som orsakats genom inverkan av en medelst *överledning* från annan anläggning inkommen elektrisk ström, och var *överledningen* vållad genom vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande eller skötsel, äge den, som fått utgiva ersättningen, att av den senare anläggningens innehavare söka åter, vad han sålunda fått utgiva. Finnes sådan vårdslöshet, som nyss sagts, hava förelupit jämväl vid den förstnämnda anläggningen, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna fel, bestämma, till huru stort belopp ersättningen skall av vardera sidan slutligen gäldas. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skola båda anläggningarnas innehavare sig emellan taga del i ersättningens gäldande, *såsom om de gemensamt vållat skadan*; dock att i ty fall ansvarighet icke åligger innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning.

Har skada, — — — sålunda uppkommit.

11 §.

Var, som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§, skall inom två år från den dag, då skadan timade, sin talan hos domstol anhängiggöra.

Har innehavare av elektrisk anläggning nödgats utgiva ersättning för skada, som orsakats genom inverkan av en medelst *induktion eller överledning eller eljest på ej åsyftat sätt* från annan anläggning inkommen elektrisk ström, och var *skadan* vållad genom vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande eller skötsel, äge den, som fått utgiva ersättningen, att av den senare anläggningens innehavare söka åter, vad han sålunda fått utgiva. Finnes sådan vårdslöshet, som nyss sagts, hava förelupit jämväl vid den förstnämnda anläggningen, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna fel, bestämma, till huru stort belopp ersättningen skall av vardera sidan slutligen gäldas. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skola båda anläggningarnas innehavare sig emellan taga *lika* del i ersättningens gäldande; dock att i ty fall ansvarighet icke åligger innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning.

Talan om ersättning enligt 5 § 2 mom. andra stycket skall väckas inom två år från det åtgärd som där avses blev utförd. Talan om skade-

(Gällande lydelse)

Försummas det, have han sin talan förlorat.

(Föreslagen lydelse)

stånd enligt 4, 6—8 och 10 §§ skall väckas inom två år från det skadan skedde.

Vill den, mot vilken anspråk på skadestånd gjorts gällande, mot annan föra talan enligt 9 eller 10 §, skall sådan talan väckas inom ett år från det skadeståndet blev guldets eller, om han genom dom förpliktats gälda skadestånd, från det domen vann laga kraft mot honom.

Försummas vad nu sagts, är rätt till talan förlorad. Dock må, där på grund av samma händelse ömsesidiga skadeståndsanspråk föreligga, det ena anspråket utan hinder av sådan försummelse kvittas mot det andra.

12 §.

Vad elektrisk anläggnings ägare eller innehavare utgivit enligt 4—10 §§ äge han, där ej annat av 9 § föranledes, söka åter av den, som skadan vållat.

Vad elektrisk anläggnings ägare eller innehavare utgivit enligt 4 samt 6—10 §§ äge han, där ej annat av 9 § föranledes, söka åter av den, som skadan vållat.

14 §.

De i denna lag givna bestämmelser skola icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utgiva ersättning, då till följd av olycksfall i arbete sådan i anläggningens tjänst anställd *arbetare*, som avses i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, varder dödad eller skadad.

De i denna lag givna bestämmelser skola icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utgiva ersättning, då till följd av olycksfall i arbete sådan i anläggningens tjänst anställd *arbetstagare*, som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring, varder dödad eller skadad.

16 §.

Med avseende — — — vissa kraftanläggningar.

Beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat gäller vad därom särskilt stadgas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959.

Stadgandet i 11 § andra stycket skall i tillämpliga delar gälla jämväl med avseende å sådant före lagens ikraftträdande uppkommet anspråk enligt 9 eller 10 §, för vilket talan icke dessförinnan gått förlorad enligt äldre bestämmelser; dock skall rätt till talan enligt 11 § andra stycket i här avsett fall icke upphöra tidigare än enligt förut gällande lag.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 2 april 1958.

Närvarande:

justitieråden WALIN,
ROMANUS,
HAGBERGH,
regeringsrådet KLACKENBERG.

Enligt lagrådet den 28 mars 1958 tillhandakommet utdrag av protokoll över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 mars 1958, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn B. Olsén.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Justitieråden Walin och Hagbergh samt regeringsrådet Klackenbergh:

Skadeståndsbestämmelserna i 1902 års lag äro, såsom departementschefen framhållit, i behov av en mera genomgripande revision än som avses med det nu föreliggande förslaget. Brister kvarstå sålunda på flera punkter. En betydelsefull fråga är vad som i 4—10 §§ skall förstås med »elektrisk anläggning». I förslaget brukas detta uttryck, liksom i 1902 års lag, utan att i lagtexten närmare angives vad därmed åsyftas. Under förarbetena till lagen uttalades inom högsta domstolen att det med skäl kunde ifrågasättas, huruvida språkbruket tillåte att en biledning, som endast hade till ändamål att från elektricitetsverkets huvudledning för konsumtion emottaga elektrisk ström, i och för sig betraktad kunde betecknas som en självständig elektrisk anläggning. Även det riksdagsutskott som behandlade förslaget till lag i ämnet fäste uppmärksamheten vid den svårighet som följde med användandet av uttrycket elektrisk anläggning men omnämnde särskilt »konsumtionsanläggningar vilka, såsom i regel förlagda inomhus, oftast förbruka ström av lågspänning». Vidare uttalade utskottet, att en »telefonapparat jämte sin till centralstationen förande ledning» måste vara att anse såsom en särskild anläggning i det fall att ägaren ej är densamma som till huvudanläggningen (stationen).

I det remitterade förslaget användes, förutom uttrycket elektrisk anläggning, i 4 § även uttrycket förbrukningsanläggning, tydligen för att därmed utmärka ett särskilt slag av elektriska anläggningar. Föredragande departementschefen anför härom, att med förbrukningsanläggning avsåges sådana, vanligen fastlighetsägaren tillhöriga ledningar, över vilka ström-

leverantören icke utövar bestämmanderätten — alltså i regel ledningar mellan mätare och uttagningsställen — jämte till dessa ledningar anslutna förbrukningsapparater, såsom elspis, kylskåp, tvättmaskin, radiomottagningsapparat, lampor o. s. v. Det antydes ej någon skillnad mellan det fall att förbrukningsapparaten tillhör fastighetsägaren eller att den utgör t. ex. en hyresgästs egendom. Ej heller göres något uttalande i frågan huruvida en elspis o. d., som tillhör annan än fastighetsägaren, i och för sig kan anses utgöra elektrisk anläggning.

Närmast till hands synes ligga, att omfattningen av en konsumtionsanläggning (i den bemärkelse riksdagsutskottet avsett) ej anses växla alltefter de apparater som vid det ena eller andra tillfället äro anslutna vid uttagningsställena eller efter äganderätten till sådana apparater. Till anläggningen skulle då i regel icke hänföras vanliga lösa förbrukningsapparater. Tillkoppling av sådana apparater innefattar med angiven utgångspunkt endast ett sätt att använda den elektriska anläggningen. Det är även ovisst, om den bestämning av begreppet förbrukningsanläggning som departementschefen givit utan vidare låter sig använda exempelvis vid tillämpning av 5 och 6 §§ i lagen. Måhända får man i vissa hänseenden analogt tillämpa de regler som gälla skada å den egentliga anläggningen även vid skada å förbrukningsapparat, oavsett vem som är ägare därtill. Under alla omständigheter förekomma svårbedömda gränsfall. Vid den nu aktuella begränsade revisionen av lagen torde dessa frågor få lämnas öppna och överlämnas att besvaras i rättstillämpningen.

Lagrådet:

4 §.

Syftet med den föreslagna ändringen av tredje stycket torde komma till tydligare uttryck, om bestämmelsen får innehålla att vad i första stycket av paragrafen sägs ej gäller skada som uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst 250 volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

5 §.

I 1 mom. av förevarande paragraf i förslaget angives, att innehavare av elektrisk anläggning skall vidtaga erforderliga åtgärder vid anläggningen för att förebygga viss inverkan på annan anläggning. I motiveringen till bestämmelsen uttalar föredragande departementschefen, att man av tekniska och ekonomiska skäl måste avstå från att kräva garanti för absolut skydd mot induktion och i stället nöja sig med att sådana skyddsåtgärder vidtagas som rimligen kunna anses påkallade. För att överensstämmelse skall vinnas med den tankegång på vilken gällande ersättningsregler i 6 § vila måste dock åtgärderna förutsättas vara sådana att de — frånsett

skada genom högre hand — förhindra att eljest ersättningsgill skada uppstår. Lagtexten i den föreslagna 5 § innehåller f. ö. icke någon antydan att åtgärder som i och för sig skulle vara erforderliga må underlätas av tekniska eller ekonomiska hänsyn. Olägenheter, som ej kunna betecknas som otillåtna immissioner i grannelagsrättens mening, böra dock få tålas, i den mån det skulle vara alltför betungande att förebygga dem.

Att i 1 mom., såsom skett i förslaget, angiva att åtgärderna skola vidtagas »vid anläggningen» torde vara mindre lämpligt. Visserligen kan åtgärd enligt 2 mom. alternativt få utföras vid den anläggning som skall skyddas, men en tredje utväg kan vara att föredraga. Orden »vid anläggningen» torde därför böra utgå ur första och andra styckena i 1 mom.

I övrigt torde lydelsen av första stycket böra jämkas så, att därav tydligare framgår att fråga är om den inverkan som ny eller ändrad anläggning kan utöva å redan befintlig anläggning. I andra stycket synes liksom i 4 § böra angivas, hur strömmens spänning skall räknas.

Vad angår 2 mom. i samma paragraf torde första stycket andra punkten, som anger att rätten i brist på överenskommelse äger föreskriva vilken åtgärd som skall vidtagas, kunna utgå; även i andra fall som behandlas i lagen kan självfallet rättsligt avgörande bli av nöden. Lydelsen av första punkten torde lämpligen böra jämkas så, att den anger vem som har att utföra åtgärden. Stadgandet kan i sådan händelse få innehålla, att om i fall, som avses i 1 mom., erforderligt skydd mot inverkan på annan anläggning kan med fördel vinnas genom åtgärd vid den anläggningen, det skall ankomma på dess innehavare att efter anmodan utan dröjsmål utföra åtgärden.

Andra stycket i 2 mom. torde, om första stycket jämkas på sätt nu angivits, kunna förenklas väsentligt. Med hänsyn vidare till vad som i remissprotokollet anförts angående omfattningen av ersättningsskyldigheten torde uttrycket »nödigt kostnad» i förslaget böra utbytas mot »skäligen ersättning».

6 och 9 §§.

Föredragande departementschefen har under 6 § inledningsvis uttalat sig om det ansvar som må åvila innehavaren av elektrisk anläggning för vårdslöshet av dem som haft befattning med anläggningen. Lagrådet anser sig för sin del ej böra taga ståndpunkt till detta uttalande om tolkningen av gällande lag.

Under 6 § har föredragande departementschefen vidare uttalat att han, i likhet med de sakkunniga som utarbetat förslag i ämnet, ansåge att särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard borde beaktas vid tillämpningen av bestämmelserna i paragrafen på det sättet att skadeståndet jämkades till nackdel för anläggningens innehavare. Uttalandet synes mer generellt än som låter sig

förena med lagtexten. Väl torde försummelse i underhållet eller underlåtenhet att följa givna föreskrifter i fråga om utrustningen böra komma i betraktande så som nyss nämnts, men däremot synes den omständigheten, att en äldre i och för sig fullt användbar anläggning ej längre är tekniskt modern, i allmänhet icke kunna motivera att ersättning för skada som åsamkas dess innehavare skall jämkas.

Vad nu sagts gäller jämväl ett uttalande under 9 § i remissprotokollet om verkan av en anläggnings särskilda störningskänslighet.

Ändringarna i 9 § beröra bland annat det fallet att ström till följd av induktion övergått från en starkströmsanläggning till annan sådan anläggning och där åstadkommit skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning utan att vårdslöshet förekommit vid någondera anläggningens utförande eller skötsel. Enligt sakkunnigförslaget skulle regressrätt föreligga med avseende å hela det för skadan utgivna beloppet. Beträffande gällande lag ha de sakkunniga uttalat, att olika uppfattningar kunde hysas om den rätta innebörden av den nuvarande bestämmelsen att vederbörande skola taga del i ersättningens gäldande »såsom om de gemensamt vållat skadan».

Enligt föredragande departementschefens uttalande skulle regressansvaret enligt gällande lag vara begränsat till hälften av det erlagda skadeståndet. I förslaget föreslås från denna utgångspunkt en uttrycklig bestämmelse om likadelning. Lagrådet är icke övertygat om att departementschefens tolkning av den gällande bestämmelsen är oomtvistlig. I allt fall synes det lagrådet mindre lämpligt att för ett speciellt fall, då strikt ansvar å ena sidan möter strikt ansvar å andra sidan, fastslå en så stel regel som den föreslagna. Lagrådet vill för sin del förordna att, om den nuvarande avfattningen ej anses böra tills vidare bibehållas, den ersättes med en regel, enligt vilken anläggningarna skola inbördes taga del i ersättningens gäldande efter vad som finnes skäligt. Härvid kan beaktas såväl anläggningarnas beskaffenhet som felets natur i det särskilda fallet.

11 och 12 §§.

Enligt 11 § i dess nuvarande lydelse skall den som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§ väcka talan hos domstol inom två år från den dag skadan timade; försummas det har han förlorat sin talan.

Det remitterade förslaget har upptagit vissa kompletterande föreskrifter till den nuvarande huvudregeln. Till en början föreslås den särbestämmelsen beträffande ersättningstalan enligt 5 § 2 mom., att sådan talan skall väckas inom två år från det skyddsåtgärd som där avses blev utförd. Vidare föreslås en helt ny preskriptionsregel, såvitt avser regressanspråk, i följd varav den tvååriga preskriptionsregeln skulle åsyfta allenast primär talan om skadestånd mot ägare eller innehavare av elektrisk anläggning. Den nya regeln innehåller att, om den mot vilken anspråk på skadestånd gjorts

gällande vill mot annan föra talan enligt 9 eller 10 §, sådan talan skall väckas inom ett år från det skadeståndet blev guldets eller, om han genom dom förpliktats gälda skadestånd, från det domen vann laga kraft mot honom. Slutligen föreslås den undantagsbestämmelsen att, där på grund av samma händelse ömsesidiga skadeståndsanspråk föreligga, det ena anspråket må, utan hinder av att talan förlorats på grund av att föreskriven tid därför försuttits, kvittas mot det andra.

Det kan enligt lagrådets mening vara föremål för någon tvekan, huruvida 11 § i gällande lag skall anses omfatta regresstalan enligt 9 § (jfr 12 §). Lagrådet anser emellertid, att det bör klargöras att sådan regresstalan faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Något större praktiskt behov av en kort preskriptionstid för dylik regresstalan synes ej — lika litet som i det fall varom i 12 § sägs — föreligga, helst som det oftast torde vara fråga om regress mellan anläggningar som stå i kontraktsförhållande med varandra. Ej heller torde det krav på ersättning, som kan framställas med stöd av 5 § 2 mom. andra stycket i det remitterade förslaget, behöva underkastas någon dylik preskription. Lagrådet förordar därför, att i 11 § upptages en preskriptionsregel endast för de fall då den som lider skada vill föra talan om ersättning. Regeln torde kunna innehålla, att talan mot ägare eller innehavare av anläggning om skadestånd enligt 4 eller 6 § skall väckas inom två år från det skadan timade vid äventyr att, om det försummas, rätt till talan är förlorad.

Den särskilda regeln i 11 § tredje stycket om rätt till kvittning i visst fall synes, såsom praktiskt obehövligen, kunna utgå.

Föreslagen ändring av 12 §, som är rent redaktionell, torde likaledes vara överflödigen.

16 §.

Under denna paragraf föreslås en bestämmelse, som anger att be-
träffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat
gäller vad därom särskilt stadgas. Det är ej närmare utrett i vad mån
gällande lag innebär skydd mot radiostörningar från elektrisk anläggning
(jfr prop. 137/1938 s. 51 f). Vidare är oklart, huruvida den föreslagna
bestämmelsen skall ha någon betydelse innan åsyftad lagstiftning om radio-
störningar kommit till stånd. Lagrådet hemställer vid sådant förhållande,
att bestämmelsen får utgå i avbidan på den särskilda lagstiftning som där-
med åsyftas.

Slutstadgandet.

Iakttages vad lagrådet förordat beträffande 11 §, bör andra stycket i
slutstadgandet utgå.

Ur protokollet:

Clas Amilon

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet
inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 9 april 1958.*

Närvarande

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, anmäler, efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter, lagrådets den 2 april 1958 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 21 mars 1958 remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande. Beträffande innebörden av det i förslagets 4 § använda begreppet förbrukningsanläggning, har lagrådets flesta ledamöter, i motsats till vad jag uttalat i det remitterade protokollet, funnit det ligga närmast till hands att i regel icke hänföra vanliga lösa förbrukningsapparater till en förbrukningsanläggning. Det är visserligen tivelaktigt, om den tolkning angående rätta innebörden av uttrycket förbrukningsanläggning, för vilken de flesta av lagrådets ledamöter uttalat sig, låter förena sig med vad som ur tekniska synpunkter är naturligt att hänföra till sådan anläggning. Då uppmärksamheten nu emellertid fästs på att frågan angående omfattningen av en förbrukningsanläggning kan, mot vad jag tidigare räknat med, vara tveksam, anser jag mig kunna ansluta mig till den ståndpunkten, att vad som skall förstås med sådan anläggning får, i avbidan på den allmänna översyn av lagen som torde bli nödvändig, överlämnas åt rätts-tillämpningen att besvara.

Den ändring av lagtexten i 4 § tredje stycket av det remitterade förslaget, vilken lagrådet förordat, är av redaktionell natur och torde böra beaktas.

Lagrådet har föreslagit en sådan redaktionell jämkning av första stycket i 5 § 1 mom., att därav tydligare framgår att fråga är om den inverkan som ny eller ändrad anläggning kan utöva på redan befintlig anläggning. Att ändring vidtas med avseende å utförandet av elektrisk anläggning torde dock icke böra påverka dess en gång vunna prioritetsställning i förhållande till övriga sådana anläggningar i andra fall än då ändringen avser en starkströmsanläggning och är så omfattande att ny koncession bör krävas. I dylikt fall har enligt min mening inträtt sådana förhållanden,

att en annan anläggning än den ursprungliga får anses ha kommit till stånd. Jag förordar därför, att den yngre anläggningen liksom i det remitterade förslaget anges endast som »elektrisk anläggning» i motsats till en redan befintlig dylik anläggning.

Lagrådet har förordat, att andra punkten i 5 § 2 mom. första stycket, som anger att rätten i brist på överenskommelse mellan anläggningarnas innehavare föreskriver vilken åtgärd som skall vidtas, får utgå och stadgandena i nämnda stycke ersättes med en bestämmelse av innehåll att om i fall, som avses i 1 mom., erforderligt skydd mot inverkan på annan anläggning kan med fördel vinnas genom åtgärd vid den anläggningen, det skall ankomma på dess innehavare att efter anmodan utan dröjsmål utföra åtgärden. Lagrådet har härutinnan yttrat, att även i andra fall som behandlas av lagen rättsligt avgörande självfallet kan bli av nöden. Detta är visserligen riktigt, men i förevarande fall har dock rättens avgörande en särskild betydelse. Först genom detsamma övergår nämligen skyldighet att vidta skyddsåtgärd från den primärt ansvarige anläggningsinnehavaren på innehavaren av den anläggning, där åtgärden kan med bättre verkan eller till lägre kostnad utföras. Att alltid kräva rättens medverkan i förevarande fall torde emellertid icke vara erforderligt. Där överenskommelse om åtgärderna kan träffas av anläggningarnas innehavare, bör dom icke vara behövlig. Skillnaden mellan den av mig redovisade ståndpunkten och lagrådets förslag blir sålunda den, att i förra fallet den för åtgärders vidtagande primärt ansvarige anläggningsinnehavaren svarar för skada, som inträffar under tiden fram till dess genom överenskommelse eller dom skyldigheten att vidta skyddsåtgärder övergått på den andra anläggningens innehavare. Lagrådets förslag torde däremot ha till följd att skyldighet att ersätta skada kan komma att åvila den andra anläggningens innehavare. Jag anser mig därför icke kunna biträda lagrådets förslag i denna del utan vidhåller den uppfattning, åt vilken jag givit uttryck i remissprotokollet.

Med anledning av vad lagrådet i övrigt anfört under 5 § föreslår jag, att i 1 mom. andra stycket anges, hur strömmens spänning skall räknas. Tillika förordar jag att omfattningen av den i 2 mom. andra stycket medgivna rätten till ersättning för skyddsåtgärd anges såsom ersättning för utgifter vilka varit nödvändiga.

I anledning av lagrådets erinran mot utformningen av stadgandet i 9 § första stycket tredje punkten förordar jag, att den nuvarande avfattningen av stadgandet bibehålles i avvaktan på en allmän översyn av lagen.

Vad lagrådet anfört under 11 och 12 §§ torde böra beaktas.

Lagrådet har hemställt, att den särskilda bestämmelse, som i det remitterade förslaget upptagits såsom ett andra stycke i 16 § och som anger att beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat gäller vad därom särskilt stadgas, får utgå i avbidan på den sär-

skilda lagstiftning som därmed åsyftas. Huruvida s. k. radiostörningar kan anses reglerade i 1902 års lag synes icke ha uppmärksamrats tidigare än i samband med ett till lagrådet år 1938 remitterat förslag (prop. 1938: 137) till lag angående ändrad lydelse av bl. a. 6 § i lagen. Föredragande departementschefen uttalade (anf. prop. s. 52), att han fann det uteslutet att, såsom från visst håll ifrågasatts, den föreslagna lagändringen skulle indirekt föranleda att ansvarsbestämmelserna i 1902 års lag blev tillämpliga å radiostörningar. De sakkunniga liksom remissinstanserna i förevarande lagstiftningsärende synes även ha utgått från att sådana störningar icke regleras av denna lag. Vad nu anförts utgör enligt min mening tillräckliga skäl för den ståndpunkten, att gällande lag icke innebär skydd mot radiostörningar från elektrisk anläggning. Åtgärder mot dylika störningar är därför tillsviðare oreglerade i avbidan på den emotsedda särskilda lagstiftningen i ämnet. Detta synes böra komma till uttryck i 1902 års lag. Jag förordar därför, att den föreslagna hänvisningen beträffande radiostörningar bibehålles. Då hänvisningen synes ha ringa samband med den nuvarande bestämmelsen i 16 §, föreslår jag att den i stället upptas i en ny paragraf, betecknad 17 §.

Som en följd av de av lagrådet förordade och av mig biträdda ändringarna beträffande 11 § bör andra stycket i slutstadgandet utgå.

Utöver nu angivna ändringar torde böra vidtas vissa jämkningar av redaktionell natur.

Föredraganden hemställer, att det sålunda omarbetade lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen för antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Engdahl